

TOOPHPHIYAA MALAATA DOONAA

Luxissiyaageetu Maxaafaa

6ta Kifiliyaa

Diizaynari

» Siisaayi Taagassa

TPDR LUXETTAA MOCONAA

TPDR LUXETTAA MOCONAA

Kesuwaa

Sinttaa

Kasetiyaagaa	iii
Geluwaa	iii
Koyro shemppuwaa	
Na'atettaa	1
Na"antto shemppuwaa	
Wogaa maayota	4
Hezzantto shemppuwaa	
Mino shamballiya Biqila Abbaba.....	7
Oyddantto shemppuwaa	
Xaliyaa	11
Ichchashantto shemppuwaa	
Naagettiyoogaa	15
Usuppuntto shemppuwaa	
Biittay haattan meecettiyoogaa	18
Laappuntto shemppuwaa	
Tuuriizimiyaa	21
Hospuntto shemppuwaa	
Maadetiyoogaa	24
Uddufuntto shemppuwaa	
Seeraa bonchchiyoogaa	27
Tammantto shemppuwaa	
Macca asaa minttettiyoogaa	30

KASETIYAAGAA

Malaata doonay hara ay haasayiyoo doonaadan bana danddayida doonaa seeraynne dumma dumma eeshshati de'iyoo siyana danddayennagetussi doonaa pogo woykko koyro qaala. Haasayiyoo doonay luxiyaageeti qaalaa woykko doonaa luxiyoo wode haasayiyonne ezggiyo hiillaa, nabbabiyoo hiillaa, xaafiyo hiillaa dalggisanawunne hegaadankka doonaa seeraa aassanawunne dichchanawu huuphe huuphe hiillata. Hagaadanikka malaata qaalaa luxettaykka ha qommora qonccissido hillatu maaraa naagees. Hegeekka malaata qaalay xeelan, ezggiyoo hiillaa, malaatiyogan nabbabo hiillaa, xaafiyo hiillaa gujjiyoogaa, malaata qaalan doonaa seeraa eraa aassiyooaanne dichchiyoo hiillaa gidiyooogaa akeekana bessees. Gidikokka malaata doonay hageetu geeddarissiyoo doonaa hillatu kanchchiyan zeerettidaagaa gidenna.

Hagee hanido gaasoykka malaata doonay haasayiyoo qaalaappe doonaa seeran gididee eeshshan dummatiya xeelan baasettida doonaa. Doonay bana danddayida dumma dumma eeshshatinne, go'etuwa seerati doosona. Hegaa gishshawu issi malaata qaalata luxiya luxiyaageeti ha eeshshatanne siyana danddayennaageetu hillaa dichchanawu bessees.

Ha maxaafan ha baaso malaata qaalatu eeshshatanne malaata qaalatu go'etuwa seerata cuccuntiyaa dumma dumma qantta luxettata xaaxi waaxi oykkiis. Luxiyaageeti hegeeta luxettata kaalliyooogan issi issi shemppotuppe dooretti kiyida kane malaata meezetiyooogan malaata qaalaa era hiillaa dichchana koshshees.

Ha tophphiyaa malaata qaalaa usuppunta kifiliyaa luxettaa maxaafay luxettaa moconan doonaa poguwa qaalaa luxiyoo maxaafaan giigida luxettaa seeraa baaso oottidi mucurettidaagaa gidishin, halchchoykka luxettaa sintta xeelaanawu polo halchchotu wurssetta ayfiyaa puulayanaassa. Doonaa poguwa qaalaa issi luxettaa qommuwaan luxissiyooogaa issoy issuwaara qofaa shaakkiyoo hanotaa dichchees, doonaa (malaata) hiillaa dichchees, doonaa seeraa hillaa dalggissees, malaata qaalaa bilaa xuufetu hiillaa dichchiyoogan naa'antto doonaa luxettaassi baaso gidees. Hegeekka ha maxaafay siyana danddayeenaaagetussi malaata qaalaa hiillaa dichchanayoonne xaaxi waaxin luxettaa boolumatettawunne puula ayfiyawu wolqqaama gishshay de'ees.

Dummatettan ha maxaafay siyana danddayennaageetussi waayee baynnan akeekana dandayiyo wayssenna ogiyan tammu shemppotun shaakettidi giigidaagaa. Ha tammu shemppotu gididon cora qoncce gidida missileta gelissiyooogan siyana danddayenna luxiyaageetussi shiiqida nibabee keehippe qoncce gidana mala baaxee oosettiis. Gujuwaankka issi issi shemppotu gididon baawa giishin issuwanne hegaappe dariya maalaataa doonaa ohattay gujettiis. Ha ohattatika danddayetto keenan luxido luxettaa oosuwan peeshshanawu go'ettiyoo malaata qaalatu ohattata baaso oottidi dumma dumma qottayinne ohattay de'iyoo meezeta ba gididon oykki uttiis. Issi issi shemppotun siyana danddayennaageetussi koshsheyenne maaddoosona giyoogan ammanettiyoo naaqaashata ubbaa walakkanawu daroppe baaxetettiis. Xaaxi waaxin ha maxaafay malaata qaalaa luxettaa gidiyooogaadan, malaata qaalan amppettidaagaa gidana mala baxetettiis. Lo'o luxettaa wodiya amottoos.

GELUWAA

luxissiyaageetoo, ha luxissiyaageetu kaletaa sintta kifiliyaape kesetidi mezetibeenna hanotan aduqqi ekkiiyaa nibabee giigi uttiis. hagee hanido koyro gaasoy toophphiyaa malaata doonay bana danddayida luxiyoo maxaafaanne luxissiyaageetu kaaletay ayyoo giigidi haggaa maaran shiiqiyooogee koyro wodiyaassa. Heegaa gishshawu malaata doonaaninne siyana danddayennaageetu yuushshsuwan baaso yohota qonccissiyooogee ubbaakka ooratta luxissiyaageetussi maadoy keehippe wolqqaama. yaaniyoo gishshawu luxiyaageeti kaaletaa gelanaappe kasetidi wodiya ekkidi ha qonccettaatta akeekan xeellana bessees.

Maxaafay giigiyoo wode sintta xeelay imettido yohota.

Usuppuntta kifiliyaa TMD maxaafay giigiyoo wode kaalliyaa yohotussi tishsha xeelay imettis.

- ◆ koyronne sinttatiyaagee luxettaa kaaletaa giddpon shiiqida luxettaa huuphe yohotuura milatiya, hegaadaanikka siyana danddayenna luxiyaageetanne malaata doonaa eeshshaa sinttayida hanotan qonccetta luxetta gomppati shiiqidosa.
- ◆ maxaafan giigida tammu shemppotikka issi iss nibaabiyappe kestida diyaa ha shemppuwaa luxettaa boolumissiyooгаа, dumma dummma misileti kasetidi xeelettiyoo noibaabiyaa maarangiigidosa. Ha paydoy imettido misileta kasetiya xeelaa nibaabiyaa ootti simmidi luxiyaageeti oottiyoo oyshatikka ggigi uttidosa. Kastiyaa xeelaa nibaabee luxiyaageeti luxettaa huuphe kulkaa demmidi he huuphe yohuwaa akeekana mala ootiyogaappe gujuwan etawu shiiqiyaa nibaabiyan yeemotta-naadan maaddes.
- ◆ hara ha maxaafawwu xeelay immettido yohoy issi issi shemppuwaa nibaabetu gidon denddiyaa qofata bessiyaa misiletinne poototi de'oosona. Hegeekka dummatettan siyana danddayenna luxiyaageeti waayee baynnan erana danddayissiyooгааappekka aadhdhidi xeelaa yeemoyanawunne luxiyaageeti nibaabiyaa saamettanaadan qofettidi goigidaageeta. Ubbakka yeleta siyans danddayennaageeta /born deaf/yeletto wodiyaappe dommidi ay cenggurssaakka siyidinne haassayi erokkona. Hegaa gishshawu ha luxiyaageeti nababiyoo wodiyan issi issi deexo qaalata akeekanawu eta waayissikko , nibaabiyan diya misiletuppe demmiyoo akeekan kaafettidi qofaa demmanaassa. Gujuwanikka siyana danddayennaageetussi diyaa wolqqaama be'inne akeekiyo danddayanluxettaanne aatana koyyiyoo naqaasha mintidi akeekanassi maadiyooгааassikka koshshees.
- ◆ shemppuwaa nibaabiyaappe kaalidi nibaabiyaapee kiyida oyshata dumma dumma malaata doonaa hiillan boolumissana danddayiyoogeeta gidishin, issi issi shempuwan malaaninne yesuwan dumma tashe kifileti de'iyoo oosotinne heezza woykko oydda gidiyaa meezeti shiiqidosa. Ha cora oyshati shiiqikkonne luxissiyaageeti a hanotaadaan luxanaayyoonne luxissanaayyoo injjetiyaa hiillaa dooridi bantta luxiyaageetu dumma dumma abbiyaa hanota, luxettaa sophiyoo hanotaa, eesuwaa abbiyaa hanotaa, eesuwaa naagidi qoncce hanotan shiishsanawu danddayoosona.
- ◆ issi issi shemppuwaappe huuphe luxettay aatanawu koyyido kiitaa oytanaassinne luxiyaageeti shiiqida nibaabiyaa co"u giidi nabbabiyoo hiilla gidin malaata doonaa nibaabiyan go"iyaa issi issi shemppuwan diyaa kane kiitati shiiqidosa. Ha kane malaatati ha kifile xekkan diyaa luxiyaageetussi shiiqiyaa luxettaekkanawu. Ooratta naqaashata demmanawu, demmido naqaasha malaata doonaa eeshata kuntidi aattanawu maaddiyaa miishsha. Gujuwaanikka luxiyaageeti ha kane malaatatanne meezedan shiiqida hara malaatatu eeshshaa hnota, malaatati dummatiyoonne issi mala gidiyoo hanotadenttidi malaatatu go"an qaalaa seerata akeekana mala maaddoosona.hegaassikka luxissiyaageeti malaatatu birshshettaa, dumma dumma eeshshata, malaatatu qottan luxiyaageeti qoncce era demmanaadan luxiyoo maxaafan diyaanne luxiyaageetun maaddoosona yaagiyoo malaatat idimmidi luxissanaayoo odettesinne koshshees.
- ◆ issi issi shemppuwaa gomppatuuninne shiishuwan danddayetto keenan siyana danddayenna luxiyaageeta qofaa garssan gelissidi malaata qalan amppidi maara hanotan shiiqis yyagidi ammanoos. Gidikkokka luxissiyaageeti luxissiyoo hiillan gidin luxetta halchchuwa giiguwaa wodiyan bantta huuphe hiillaakka go"ettidi luxettaa keehippe injjeyana koshshiyooгаа yootennan kanttokko.

Malaata doonaa luxissiyaageetuppe naagettiaabata

- ◆ akeekettiyoogadan luxettaa oosoy qofettida halchchuwaa demmanawu kasetiyaa gishshaa ekkiyaageeti lxissiyaageeta. Gaasoyikka luxettaa oosuwaassi koshshiyaa luxiyaageetu kaaletaynne luxiyaageetu maxaafay kumettan shiiqiyoogee barkka gida gideenna. Ubbakka toophphiyaa malaata doonaa luxettay bron ooratta imettiyaagaanne doonayikka luxissiyaageetun darotogo"ettenna doona gidiyoo gishshawu; hara luxissiyoo lxettaappe daro xeelaa immanaayyoo koshshees. Hegawukka gaasoy ha

ddonay siyana danddayennaageetussi koyro woykko doonaa pogiyoo doona gidikkokka cora ezggyiyya malaata doonaa luxissiyaageetussi luxettaanne loohissuwan demmido heezanntto woykko oyd-dantto ddona gidiyoo gishshawu ha doonaa muletoo go”ettiyo qaaday de’ennan agganawu danddayees. Gidikkokka ha luxissiyaageet eta bollan olettida biittaa gishshaa minuwankiyanawu siyenna yarati siyyiyya bantta laggetuura lagge luxetta go”aa demmanaadan danddayissanawu koshshees. Siyana danddayennaageetu doonay bantta de;iyoo siyyiyya deretettaappenne eta so asaa ddonnaape dummatees. Hagaa gishshawu ha yarati naqaashaa demmanawu gidn luxanawu wolqqaama xubee eta sinttan de’ees. Yaaniyoo gishshawu ha xubiyaa xoqollanawu luxissiyaageeti ha siyana danddayenn luxiyaageeta luxettan, pilggetaaninne mali be’uwan woqqaama xekkaa gattanawu baaxetiyoogan gidanne beegot-tida hiillanchcha gidana bessees. Ha toophiyaa malaata doonaa luxissiyoo hiillaa qassi diyaa dumma dumma malaata doonaa hanotaara geeddaridi dummatiyaa hanotan luxissiyaageeti salettenna baaxiyaa oosuwaa yibbaa qachchiyoogan dentteretuwaanne h.h.m.koyyees. ha hanotatu garssan luxiyaaageeti hara ubba doonatuppe dummatidanne pula gidiyaa malaata doonaa eranawunne go”ettanawu danddayido qaadaa maadettikko doonaa eriyoogan banttawukka cora maadota demmoosona. Malaata doonay luxiyaageeti wodiyan wodiyan malaata doonaanne milatiyaa yohotu yuushuwan tishsha xeelaa immidi giigana mala siyyiyaa luxiyaageetuppe dummatettanluxettay luxiyaagetun amppettana malanne luxiyaageeti hashetidoogaa oottiyooganqofaa aattana bessees.

- ◆ Luxiyaageeti bantta luxissiyoo naatu eeshshaanne luxeetta ekuwaa hanotaa akeeki eriyooganluxiyaageetu danddayaanne koshshaakaallananne maaddana koshshees. Toophphiyaa malaata doonaa luxissiyaageetai qassi,bantta luxissiyoo siyana danddayenna naataaeta danddayaa pacaara gayttidaagan naqaashaa loytti curppidi oykkana bessees.siyana danddayennaageetu qohoy eta gakkidoy ay layttaa giddoonakkonne eriyoogee luxettaa halchchanawunne polanawu hegaadaanikka yigganawu wolqqama maadoy diyoo dogana bessenna yho. Hagaa giyoode issi luxiyaagee koyro yelettiyoode siyana danddayennaageeyye, yeletti simmidi doonaa pogennan sissaa ixixidee, woykko doonaa pogisimmidilallanbi haasayi simmidi sissaa ixixidee? Yaagiyaa naqaashata demmiyoogee luxissiyaageeta lo”o ayfiyaara diyaa murutaa demmissiyaaluxetta aattanawu maaddiyaa mino yoho. Gaasoykka ha naqaashetuppe dendiyoogan lxissiyaageeti ay siyenna hanotaassi ay mala gaytotettaa hanotaa go”ettikko luxiyaageetuura issippettaanne dummatetten gayttiyaako danddayissiyaa hiilla madhanawu maaddiyoo gishshaassa.

Gujuwaanikka luxissiyaageeti luxiyaageetu giddoppe bollaa qohoy diyoo siyana danddayennaageeta shaakidi erana xoshshiyooogan gujo kaafeta immana bessees. Luxiyaageetu bollaanne kahaa hanota yiggidi koshiyaa giiguwaa oottiyoogan luxettaa shiishshana danddayikko, he luxettaa murutay aybanne laallantenna.

Wurssetaanikka akeekana beessiyaa yohoy, issi luxissiyaa asi luxissiyoo malaata doonaaluxettaa siyana danddayennaageetu meeziyaara yiggidi luxissiyookee keehippe koshshiyaaba gidiyooqaa. Gujuwaanikka luxiyaageeti wodiyan wodiyan mlaata doonaabaa, siyanawu danddayennahanotaa,dichchanawu danddayoosona. Hegaanikka doonaa hiillaa gaytotettan dalggida siyana danddayennaageeta waati medhdhana danddayiyoo yaagiyaa qofaa sinttan wottidi qaaxxana bessees

xaaxi waaxin issi malaata doonaa luxissiyaageeti qoppaana bessoosona giido qofata hassayissanawu baaxetiis.luxissiyaageeti ha qoffaa bantt qonccettaa garssan lokkomidi qaaxiyooqaadan wozanappe ammanoos.

Malaata doonaa luxettay koshshiyooqaadan qoppido halchchuwaa gakkana mala usugiigida malaata doonaa luxettay shiiqiyoo wodiyan usuppunta kifiliyawugiigida malaata doonaa luxetta shiiqiyoo wodiyan luxissiyaageeti akreekana beessiyaa yohota kaaliyaagaadan shiishshoos;

1. Giiguwaa

Issi luxissiyaagee ba immiyoo luxettan muruta gidanaadan oottiya cora gaasoti de’oosona. Ha gaasotu giddoppe koyroynne sintta yohoy luxissiyaagee immiyoo woykko luxissiyoo luxetta yuushuwan oottiyoogiiguwaa. Hega gishshawu malaata doonaa luxissiyaageeti luxissanaadan giigidi shiiqidaa luxettaa gomppa ciimman akeekana mala kaafiyaa maxaafaa nababiyooaganinne bantta lagge luxissiyaa iieretuura

issippe tobbiyoogan bantta luxettaa yuushuwan loyttidi giigana bessees.

Gujuwaanikka ha luxettaa xekkan giigida malaata doonaa luxettaa gomppaa moodettida wodyaa yesuwan aadhdhana mala qofettiis. Gidikkokka nluxissiyaageeti luxissiyoo oosuwa ggiigiyoo wodiyan luciyaageetu luxetta ekuwwaaeesuwa, malaata doonatu eeshshaanne luxissiyoo heeraa hanotaa qofaa garssan wottidi maxaafan shiiqidi wodiya maaraadan yggidi wodiya adussiyooogan woykko qanttiyoogan malaata doonaa luxettaasssi giigana bessees.

2. Shiishuwa

Issi issi malaataa doonaa luxettaa gomppay ay mal ogiyan shiiqdakko issi issi shemppuwan shiiqi uttiis. Shiishuwa hiillaykka ubba luxissiyaageetussi issippe maadees geetettigi giigidaagaa. Luxissiyaageeti ha shiiqida luxettaa hiillan amppidi injje giidi ammaniyoo bantta hiillaa gujjidi luxettaa oosuwa miiikke oottana danddayoosona.

3. Luxettaa halchchuwa giiguwa

Luxissiyaageeti layttaa, bagga layttaa, aginaa saminttaanne gallassaa halchchota giigissanawu bessees. Luxissiyaageeti bantta luxissiyoo oosoy kase dumma dumma luxettaa xekkan luxissidoogeeta, aaho wodiyaassi immido luxettata, luxettaa easy yaagiyoo qofan koshshiyaa giiguwa oottana xayiyaaba gidikko kifile giddo gelidi luxissanawu bessenna. Issi luxissiyaagee malaata doonaa luxettaa koshshiyaa gaadan erana danddayees. Gidikkokka, halchchoynne giigoy baynnan kifiliyaa gelikko luxiissana bessiyoo yesuwa keena hiillaanne era yiggidi luxissiyaageetussi aattana danddayokkona. Hegaa gishshaw luxissiyaagee kifiliyaa gelanaappe kasetidi giigida wodiyan ba aattiyoo luxetta gommppa bolli koshshiyaa keena giiguwa oottana bessees.

4. Meeziyaa

Issi issi shemppuwan giigida dumma dumma meezeti dumma dumma qommuwaninne yesuwan shiiqidoona. Meezeti shiiqidoy luxetta huuphe yohota amppidi, giigan bessiyaa doonaa errata kaafiyaaageeta. Gujuwaanikka, luxiyaageeti luxetta doonaa eeshshatanne malaatata waati go”ettiyaako loytti akeekana mala ogiyaa dooyoosona.hegaapeekka aadhdhidi malaatati issi mala gidiyoonne dummatiyoo eeshshata pilggidi eranaadan maaddiyaageeta geetettidi ammanettoosona.

5. Akeekiyoogaa

Akeekaa luxettay luxiyageeti bantta luxido ooratta hiillaanne era banttawunoottiyooogan heeraa galla gall qaattata yiggiyoogan luxettaa ciimman akeekanaadan maaddiyaa mino kaafiyaa immees. Hegaa gishshawu luxiyaageeti issi issi shemppuwan shiiqida nibaabetu gomppaa, misileta, pootota, hegaadanikka issi issi shemppuwan kane malaataadan shiiqida malaatatuppe akeekido kulkkata bantta eriyoogetura dabboyiyoogan akeekana mala kaafiyaa immiyooogan luxetta shiishshiyoogee malaata doonaa luxiyaaageetuppe naagetees.

6. Wodiyaa moodettaa

Luxettaa oosuwaw koshshiyaa yohota qoppiyoo wodiyan luxissiyoo buqurata luxiyoonne luxissiyoo h.h.m.bessoosona. luxettaa oosuwana hara hagaappe shaaketti qofettiyaabay wodiyaara oykettidabaa.

Ubbakka malaata doonaa luxissiyoo wodiyan immiyoo luxettaappe kifile giiddon oottiyoo oosotuuna. Hegaa gishshawu wodiya naagouynne moodettay ha qofaa kahan wottidagaa gidana bessees.

7. Luxettaa kafe maado mishshata

Luxissiyaara/eegee issi issi shemppuwa gomppaa shiishshiyoo wodiyan ha luxetta huuphe qofaadaaninne eeshshaadan dumma dumm maadota giigissidi go”ettana bessees.Malaata doonaassi luxettaa kaafe mishsha go”ettiyoogee mulekka dogettana bessenna. Luxissiyaageeti, luxiyaageetanne luxettaa eeshshaa

qofan wottidi ha kaaletan giigida waayee baynnan giigissiyoo luxettaa maado miishshata go”ettiyoogan luxettaa injjeyana bessees.

8. Yiggiyoogaa

Luxissiyaageeti kifile adhdhana bessenna. Yigettati luxiyaageetu luxetta ekuwaa erissiyaageeta gidana bessees. Oyshatika gidon shiishshido ubba gomppataka yiggennaanne luxiyaageetu akeekaa shaakkennan imettida luxetta halchuwaa koshshiyaagaadan hoolliyaa shocanawu abbee diyoogeta gidana bessees. Gjuwaanikka malaata doonaa luxissiyaageeti issi issi luxetta kifileta luxissi simmidi luxiyaageeti bantta luxidoogaanne eeshshaa laamiyaa cora yigetta hiillatun xeellana bessees. Hagara mala zaari zaari oottiyoo hiillaa gujuwaanikka kifile paacetun, bakkaa wurssetta paacetun go”ettiyoogan luxiyaageeta yigganawu koshshees.

SHEMPPUWAA 1

NA'ATETTA

Xaaxi waaxin naagettiyya wurssetta ayfeta

Ha luxettaa wurssettan luxiyaageeti;

- » Lo'o na'atettaabaa minnidi luxiyooqaanne nabbabiyooqaa go'aa qonccissoosona
- » Bantta de'iyoo qatuwaa malaata doonan woykko qantta xuufiyan qonccissoosona
- » Shiiqida nibaabiyaa kullkka yohota TMDn woykko qantta xuufiyan qonccissoosona.
- » Kane malaatatu qottaa kushiya qottaa, qaattaa ginaara gattidi birshshoosona.
- » Kumennan shiiqida qofaa qashota malaatatun kuntoosona
- » Bantta luxido kane malaatatu eeshshaanne seeraa baolli toboosona

Ha shemppuwaa luxettaappe naagettiyya murutaanne birshshetta gomppata

Ha luxettaappe simmin luxiyaageeti

- » Lo'o eeshshaa qonccissiyaageeta malaata doonan qonccissoosona
- » Na'atettan minnidi luxiyooqee de'uwaas-sinne sinttanaa injjiyawu diyaa maaduwa qonccissoosona
- » Gasttatu zoree naatussi immiyoo maaduwa qonccissoosona.
- » Gasttatu zoriyaa ekkennaagee naatu sinttana de'uwan gattiyoo qohuwaa malaata doonan qonccissoosona.
- » Bantta heeraa na'atetta kaassata malaata doonan qonccissoosona.

- » Bantta de'iyoo qatuwaa kumetta TMDn woykko xuufiyan qonccissoosona
- » Biradhdhiyaa pitaliyaa dendo oottidi go'ettiyo issi kushiyaanne naa'u kushiya malaatata bessoosona.
- » Malaatati kushiya qaattan, besuwan milatiyoogaanne dummatiyoo eeshshata qonccissoosona

Malaata doonaa gomppaa

Malaatatu eeshshaanne hanotaa birshshetta

1. Luxiyaageeti nibaabiyaa go'ettido malaatatu woykko eriyoo malaatatuppe naa'u kushiya malaatata saleedan xaafiyooqan kifile gidдон luxiyaageeta tobbissiyooqaa.

Oosuwaa	cammaa	kattaa
Shayyiyaa	dabbuwaa	xallaa
2. Luxiyaageeti nibaabiyaa go'ettido malaata woykko eriyoo issi kushiya malaatata saleedan xaafiyooqan kifile gidдон luxiyaageeta tobbissiyooqaa.

Nena(attumaagaa) nena (maccaaro)

adil'e ciishsha meraa

Asaa miyoogaa horoophphilliyaa

Imettida wodiyya 3

Luxettaa shiishuwaa

- ◆ Luxettaa huuphe yohuwaa akeekidoogaa eranawu guutta daqqiqata moodidi a bollan oy-shaa denttiyoogan ooratta qofaa immanaadan shoobbiyoogaa.

- ◆ Kasetiyaa nibaabiyaa oyshata shiishshiyooḡan luxiyaageetussi nibaabiyaa nabbabiyoo yeemuwaa gujjiyoogaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiyaa shaakkiyoogḡan luxiyyageeti kayan kayan TMDn nabbabanaadan oottiyooḡaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiyaa bantta qonccettan birshshanaadan oottiyooḡaa.
- ◆ Luxiyaageeti citan citan gididi naatuppe aybi aybi naagettiyaakko, naatu kandduwaa qonccettata, na'atettan minnidi luxiyooḡee de'uuwaasinne injje sinttanaa duussawu koshshiyooḡaa, gasttatu zoree naatussi immiyoo go"aa, eranchchatu zoriyaa ekkennaagee naatu sinnnta dichchaa bolli gattiyoo qohota qonccissanaadan oottiyooḡaa.
- ◆ Biradhdhiyaa pitaletu doomettaadan maaddiyaa malaatata leemisuwan shiishshiyooḡan eriyoo malaataa bessanaadan oottiyooḡaa.
- ◆ Issinne naa"u kushetu malaatata kushiya qottan, besuwaa qaattan, ginaaranne h.h.m.hanotatun issi mala gidiyoonne dummatiyoo eeshshatun tobbanaadan oottiyooḡaa.
- ◆ Shemppuwaa kane malaatatu kushiya qottan, besuwaa qaattaanne ginaa dummatettaanne issi-malatettaa shaakkanaadan oottiyooḡaa.
- ◆ Luxido kulkka qofaa kumetta TMDn woykko qantta qofan qonccissanaadan oottiyooḡaa.
- ◆ Luxiyaageeta naa"u dumma dumma yaratan shaakkidi luxidoogaa maaraan lo"onne iita kanddota bessiyaa diraamaa shiishshanaadan oottiyooḡaa.
- ◆ Diraamaappe simmidi luxiyaageeti diraamaappe akeekidobaa bantta qofan qonccissanaadan oottiyooḡaa.
- ◆ Zaareto oyshata denttidi shemppuwaa luxettan qonccettaa immiyooḡaa.

Luxettaa maado miishshata

- ◆ Naatu lo"o eeshshata bessiyaa misileta naati kaa'ishin, dumma dumma oosota oottishin, nabbabishin, banttana yelidaageeta maaddishiinne h.h.m. malaatata bessiyaa, xeelawu yeemoyiyaabata.

- ◆ Naatu lo"o eeshshatu yuushuwan giigida qaaxxiyaa misileta (videos).
- ◆ Toophphiya malaata doonaa ooratta birshshetta maxaafaa.
- ◆ "ha" malaata doonaa maxaafaa.
- ◆ Qoncciyān giigida amaaratto biradhdhiyaa pitaletu charttetanne karddeta.
- ◆ Dumma dumma kushiya qottaa bessiyaa karddeta.

Yigetḡaa

Shemppuwan giigida meezeta maaran zaarikkokka shemppuwan qonccida halchchoti ay mala muruttakonne akeekanawu kaalliyaa ogiyan luxiyageetu eraanne abbiyaa yiggana danddayettes.

- ◆ Dumma dumma hiillata go"ettiyoogḡan luxetta qofaa luxiyaageeti akeekidoogaa shaakkiyoogaa.
- ◆ Oyshay shiiqiyoo wodiyan ubba luxiyyagetikka hashetanaadan dentterettiyoogaa.
- ◆ TMD loddu giyoo nabbabuwan shiiqida nibaabiyaa luxiyaageeti minuwan kaalliyooḡaa wochchiyoogaa.
- ◆ Luxiyaageeti shemppuwaa nibaabiyaa shaakki shaakki ekkidi kayan kayan TMDn nabbabiyooḡe maara nabbabidoogaa kaalliyooḡaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiyaa shaakkiyoogḡan luxiyyageeti kayan kayan TMDn nabbabanaadan oottiyooḡaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiyaa bantta qonccettan birshshanaadan oottiyooḡaa.
- ◆ Luxiyaageeti citan citan gididi naatuppe aybi aybi naagettiyaakko, naatu kandduwaa qonccettata, na'atettan minnidi luxiyooḡee de'uuwaasinne injje sinttanaa duussawu koshshiyooḡaa, gasttatu zoree naatussi immiyoo go"aa, eranchchatu zoriyaa ekkennaagee naatu sintta dichchaa bolli gattiyoo qohota qonccissanaadan oottiyooḡaa.
- ◆ Biradhdhiyaa pitaletu doomettaadan maaddiyaa malaatata leemisuwan shiishshiyooḡan eriyoo malaataa bessanaadan kaafiyooḡaa.

- ◆ Issinne naa”u kushetu malaatata kushiyaa qottan, besuwaa qaattan, ginaaranne h.h.m.hanotatun issi mala gidiyoonne dummatiyoo eeshshatun tobbanaadan oottiyooqaa.
- ◆ Shemppuwaa kane malaatatu kushiyaa qottan, besuwaa qaattaanne ginaa dummatettaanne issi-malatettaa shaakkidoogaa kaalliyooqaa.
- ◆ Luxido kulkka qofaa kumetta TMDn woykko qantta qofan qonccissidoogaa kaalliyooqaa
- ◆ Doorettida oyshatu zaaruwa

Luxettaa 3

Oosuwaa 3.1.

Malaatatu eeshshata akeekiyooqaa

Meeziyaa 1

Bollara imettida qonccettaa maaran kaalliyaa oys-hata like zaaruwaa dooriyooqan TMDn zaarite.

1. A	4. C
2. D	5. C
3. C	

Oosuwaa 3.2.

Malaatatu birshshettaa

Meeziyaa 1

“A” baggaara diyaa malaatatu gamma birshshettaa “B”baggaara shiiqida malaatatuura dabboyite.

1. E	4. B
2. C	5. D
3. A	

Oosuwaa 3.3

Qofaa qashuwaa milatiyaa malaatatu kuntti-yooqaa

Meeziyaa 1

Kaalliyaa qofaa qashotussi milatiyaa malaatata dooridi kuttite.

1. Minnidi luxiyooqaa
2. Bonchchiyooqaa
3. Luxissiyaageetussi
4. Yelidaageeta
5. zoriyaa

SHEMPPUWAA 2

WOGAA MAAYOTA

Xaaxi waaxin naagettiyyaa murutata

Ha luxettaappe simmin luxiyaageeti;

- ◆ Dumma dumma wodetun maacettidi maayettiyyaa wogaa maayotu birshshettaanne maayettiyyoo wodeta qonccissoosona.
- ◆ Shiiqida nibaabiyyaa qantta kifileta TMDn nababoosona.
- ◆ Issi qofaa bantta qonccettaa maaraa naagida hanotan TMDn qonccissoosona
- ◆ TMDn shiiqida qonccettaa kaallidi qantta pisiyyaa shiishshoosona.
- ◆ Zammaananne wogaa maayotuppe awugee kehii yaagiyaa qofatu yuushuwan yibbaa qachchidi palamettoosona.
- ◆ Dumma dumma meezeta kaaletaa naagidi oottoosona.

Shemppuwaa luxettaappe naagettiyyaa murutaaanne birshshetta gomppata

Ha luxettaappe simmin luxiyaageeti;

- ◆ Bantta de'iyoo deretettaa wogan dumma dumma wodetun maayettiyyaa wogaa maayotu dummatettaanne eta qommuwaa TMDn qonccissoosona
- ◆ Wogaa maayoti derettawunne biittaassi immiyoo aquwaa, derettettaanne wogaa maayota malaata doonan qonccissoosona.
- ◆ Misiliyan shiiqida qofaa akeekidi malaatan qonccissoosona.

- ◆ Malaatatu doomettaa laameta seeraa naagida hanotan tobboosonanne qantta pisiyyaa shiishshoosona.
- ◆ Koyro xekkaa sunntaa qonccettatu malaatata bessoosona, eta go'aaanikka qofaa qashuwaa medhdhoosona.

Malaata doonaa gomppata

1. Taani ..... tagee ..... tahuuphe yaaagiyaa malaatatu besoy sohuwaa, ginaanne kushiyyaa qottan tobbiyoogan qofaa qashuwaa malaataa go'ettiyoogaa.

Leemisuwawu;

taani.....,taagaa.....tana (ta huuphe)

- ◆ Taani luxiyaagaa
- ◆ Maxaafay hagee taagaa.
- ◆ Keettaa hagee keexxiday tana.

Ha heezzu malaatati birshshettiyyoo wode:-

- ◆ Besuwan naa'u malaatati issi kushiyyaa malaatata gidishin tiraa bolli shemppoosona.

Kushiyyaa qottaa

- ◆ Taani (ne) kushiyyaa qottan bessiyooqaa gidishin
- ◆ Taagaa ..... qassi (ge) kushiyan
- ◆ Tana.. .....qassi (A) kushiyan merettees.

Gomppaa ginan "taani" nne "taagaa" yaagiyaa malaatai gidido baggi gidishin "tana" yaagiyaa malaatay qassi gede kiyees.

Tana yaagiyaa malaatay qassi kushiyyaa zaari zaari-

di tiraa bochchiyoogan oosettes.

Qooriyaa qaattaa

- ◆ Taani giyaa malaatawu qooree guuttaa sittees.
- ◆ Taagaa giyaa malaatawu qooree sinttawu shiiqees.
- ◆ Tana yaagiyaa malaatawu qassi qooree qaaxx-enna.

Hagaa malaataa kifile gidдон issoy issuwaara tob-
banaadan oottiyooogaa

- » I
- » Aagaa
- » O
- » Iigaa

Moodettida wodiyaa 3

Luxettaa shiishuwaa

- ◆ Luxettaa huuphe yohuwaa akeekidoogaa eranawu guutta daqqiqata moodidi a bollan oys-
shaa denttiyoogan ooratta qofaa immanaadan
shoobbiyoogaa.
- ◆ Kasetiyaa nibaabiyaa oyshata shiishshiyoo-
gan luxiyaageetussi nibaabiyaa nabbabiyoo yeemu-
waa gujjiyoogaa.
- ◆ Shiinqida nibaabiyaa shaakkiyoogan luxiyya-
geeti kayan kayan TMDn nabbabanaadan
oottiyooogaa.
- ◆ Shiinqida nibaabiyaa bantta qonccettan bir-
shshanaadan oottiyooogaa.
- ◆ Shiinqida nibaabiyaa TMD lodda nibaabiyaa
hiillan luxiyaageeti kaallanaadan oottiyooogaa.
- ◆ Dumma dumma wodetun dummatidi maay-
ettiyaa wogaa maayota misiliyaaninne hara
ogetun bessiyooogan ha maayoti ay wodiyan
maayettiyaakko TMDn qonccissanaadan ooti-
yoogaa.
- ◆ Dumma dumma kochchatu wogaa maayota
dumma dumma qalametun misiliyaaninne
dumma dumma ogetun shiishshiyooogan he
maayoti ay kochchatuugaakonne shaakkid
TMDn qonccissana mala oottiyooogaa.

- ◆ Wogaa maayoti deretettawunne biittaassi
immiyoo aquwaa, deretettaanne wogaa maad-
ota citan tobbanaadaaninne TMDn shiishsha-
naadan oottiyooogaa.
- ◆ Taani, taagaa, tana, O, A, yaagiyaa malaatata
eta besuwaadan medhdhanaadaaninne qofaa
qashuwaa oottanaadan oottiyooogaa.
- ◆ Malaatata qofaa qashotun go’ettiyoogaa.

Luxetta kaafe miishshata

- ◆ Dumma dumma kochchatu meeze wogaa
maayota, wogaa durssata woykko heeraa wogaa
qaattata bessiya xeelaawu yeemoyiyaa misle-
tanne pootota
- ◆ Toophphiya malaata doonaa ooratta birshshet-
ta maxaafaa.
- ◆ “Ha” malaata doonaa maxaafaa.
- ◆ Qoncciyaa giigida amaaratto biradhdhiyaa
pitaletu charttetanne karddetta.
- ◆ Dumma dumma kushiyaa qottaa bessiyaa
karddetta.

Yigettaa

Shemppuwan giigida meezeta maaran zaarikkokka
shemppuwan qonccida halchchoti ay mala muru-
takonne akeekanawu kaalliyaa ogiyan luxiyaa-
geetu eraanne abbiyaa yiggana danddayettes.

- ◆ Sintta luxettaakko gelanaappe kasetidi luxettaa
huuphe qofan tobbiyaa oottiyooode woykko
qofaa immiyooode he huuphe yohuwaa gamma
akaakidoogaa shaakkiyoogaa.
- ◆ Shiinqida nibaabiyaa bantta qonccettan TMDn
nabbabiyooode kaalliyooogaa.
- ◆ Misiliyaaninne dumma dumma ogiyan shiinqida
wogaa maayoti ay mala hanotan maayettiyaak-
ko maara yootidoogaa shaakkiyooga.
- ◆ Dumma dumma kochchaa wogaa maayotu
misileta xeellidi ay kochchaa maayotakko
shaakkidi TMDn gamma yootidoogaa akeeki-
yoogaa.
- ◆ Wogaa maayoti deretettawunne biittaassi
immiyoo aquwaa, deretettaanne wogaa maad-
ota citan tobbanaadaaninne TMDn shiishsha-
naadan oottiyooogaa.

- ◆ Taani, taagaa, tana, O, A, yaagiyaa malaatata eta besuwaadan medhdhanaadaaninne qofaa qashuwaa oottanaadan oottiyooqaa.

Doorettida oyshatu zaarota

Oosuwaa 2.3.

Nabbabidi akeekiyoogaa

Meeziyaa 2

Nibaabiyaa maaran kaalliyaa oyshatussi likke zaaruwaa dooridi TMDn zaaruwaa immite.

1. D	5. D
2. D	6. D
3. D	7. D
4. D	8. D

SHEMPPUWAA 3

MINO SHAMBALLIYAA BIQILA ABBABA

Xaaxi waaxin naagettiyyaa murutaa

Ha luxettaa wurssettan luxiyaageeti;-

- » De'uwaa taarikiyaa TMDn shiishshanawu ay malaatata koshshiyaakko qonccissoosona.
- » Kane malaatatu bolli tobbidi malaatau eeshshata qonccissoosona.
- » Ha atileetiyyaa taarikiyaa nabbabidi eridobata TMDn qonccissoosona.
- » Wodiyaa qonccettata kumetta TMD eeshshatun qonccissoosona.
- » Shiiqida taarikiyaa bolli bantta qofaa TMDn qonccissoosona.
- » Bantta eriyoo gooba atileetetun sunntaa TMDn qonccissoosona.

Ha shemppuwaa luxettaappe naagettiyyaa murutatanne gomppatu birshshettaa

Ha luxettaappe simmin luxiyaageeti:-

- » De'uwaa taariketun denddiyyaa baaso qofata qonccissoosona.
- » Erettida asatu de'uwaa taarikiyaa hara asati aattiyooode bessana koshshiyaa TMD besuwaa eeshshata go'ettidi qonccissoosona.
- » Taarikiyaawatu kase aattido de'uwaa hanotata TMD eeshshaara go'ettidi gamma gidida kahan shiishshoosona.
- » De'uwaa taarikiyaa xaafanawu woykko yootanawu giigiyoo wode gelanawu bessiyaa qofata qonccissoosona.

- » De'uwaa taarikiyaa qonccissiyoo wode qonccettaa kasiyaa kaaloy ay malakkonne birshshoosona.
- » Malaatatu besuwaa qonccettaara issippe dabboyosona.

Malaata doonatu gomppaa

Biradhdhiyaa pitaletuuninne malaata doonatu gaytotettaa gidon diyaa maaduwaanne go'ettiyyoo ogeta.

Biradhdhiyaa pitaliyaa

Biradhdhiyaa pitalee siyana danddayennaageetussi malaati baynnabatussi (leemisuwawu sohutu sunntaa, asaa sunntaanne guutta qofata h.h.m.) haasaya doonaa wokkaalidi qofaa aattiyaa siyana danddayenna asati go'ettiyyoo haasaya ogeta. Hara birshshettan ha malaatati eta laammiiyaa ay malaati baynna qaala woykko qantta qofaa aattanawu nuuni go'ettiyoogeeta.

Biradhdhiyaa pitaliyaa go'ettiyyoo wodiyan malaataa aattiyoo asassi sintta baggan gididi aattiyooogaa akeeki erana bessees.

Shemppuwa heezzaa garssan de'iyaa meezeti ha qofaa shaakkiyoo ageta oosuwan peeshshanawu maadoosona. Hagaappe kaallidi leemisodan shiiqida sunntati nu muletoo xaafu ogiyappe dummatiyaa hanotan pitaletu gidon somiya malaataa be'eettees. Hagara mala xaafuwaa hiillaappe nuuni akeekiyoy qaalati malaatay baynnageeta gidiyoooganne ay hanidikka biradhdhiya pitale kanchchiyaa qonccana bessiyaageeta gidennaagaa go'ettanaassa.

Leemisuwawu:-

Nu eriya woykko heeratettaa malaata qaala sunntay awu sunntetibeenna asaa sunntay

A-n-d-u-a-l-e-m   A-m-d-e-w-o-r-q
 S-e-l-a-m-a-w-i-t   G-e-b-r-e-m-a-r-i-a-m
 B-a-a-r-a-k-h-u-s-e-n   O-b-a-a-m-a-a
 A-b-d-u-q-e-d-i-r   M-u-s-x-x-e-f-a
 B -i-l-a-d-m-i-r   p-u-t-i-n

Malaatay baynna heeraa woykko biittaa woykko issibaa xeessati sunttiyyaa malaatay (wokkaale malaatay) baynna bollaara qonccidageetudaani malaati sunttettibeenna asaa sunttati ubbaykka biradhdhiyaa pitaletun qonccoosona.

Biradhdhiyaa malaatatun kiitaa aattiyoo de'ees. Hegeetikka kaalliyaa geeta;-

- ◆ Biradhdhiyaa pitaliyan kiitaa aattiyoo de'eesa aattiyaa geeta qoncce man'iyan beettana bessee.
- ◆ Kiitaa aattiyaa zokkuwan xeelaa teqqiyaa poo'oy woykko phooliyybi de'ana bessenna.
- ◆ Kiitaa aattiyaa geeta biradhdhiyaa pitaleta gamma kushiyyaa qaattan bessana koshshees.
- ◆ Kiitaa aattiyaa geeta kiitaa ekkiyaagaappe dariin haakkanawu dariin shiiqanawukka bessenna.
- ◆ Ubba wodekka kushiyyaa gomppaa sintta baggay kare kiyana bessees.
- ◆ Kiitaa aattiyoo wodiyan biradhdhee keehippe eesotana woykko takkana bessenna.

Biradhdhiyaa pitaliyan kaalli kaalli xeesettiyyaa suntaa bessiyoo wodiyan leemisuwawu suntaa, aawaa sunta, aawaa awaa suntaa issuwaa wurssiidi haraakko kantidoogaa gomppaakko miyyekkiida ushachcha kushiyyaa oyddu oykettida biradhdheta ushachchappe haddirssi efiyoogan bessana koshshees.

Moodettida wodiyyaa 3

Luxettaa shiishuwaa

- ◆ Luxettaa shiishuwaa Luxettaa huuphe yohuwaa akeekidoogaa eranawu guutta daqiiqata moodidi a bollan oyshaa denttiyoogan ooratta qofaa immanaadan shoobbiyoogaa.
- ◆ Kasetiyaa nibaabiyyaa oyshata shiishshiyoo luxiyaageetussi nibaabiyyaa nabbabiyyoo yeemuwaa gujjiyoogaa.

- ◆ Shiiqida nibaabiyyaa shaakkiyoogan luxiyaageeti kayan kayan TMDn nabbabanaadan oottiyoogaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiyyaa bantta qonccettan birshshanaadan oottiyoogaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiyyaa TMD lodda nibaabiyyaa hiillan luxiyaageeti kaallanaadan oottiyoogaa.
- ◆ De'uwaa taaarikee shiiqido qonccana bessiyaa baaso yohoti saleedan xaafettiyoogan TMDm qonccettaa leemisuwaa shiishshiyoo, qonccettaappe wurssettan luxiyaageeti kayan kayan qofaa qonccissanaadan oottiyoogaa.
- ◆ Erettida asatu de'uwaa taarikiyyaa hara asati aattiyoo de'eesa koshshiyaa TMD besuwaa eeshshata go'ettidi qonccissanaadan oottiyoogaa.
- ◆ Taarikiyaawatu kase aattido de'uwaa hanotata TMD eeshshaara go'ettidi gamma gidida kahan shiishshanaadan kaafiyoo geeta.
- ◆ De'uwaa taarikiyyaa xaafanawu woykko yootanawu giigiyoo wode gelanawu bessiyaa qofata kasiyyaa kaaluwaa maaraadan leemisuwan shiishshiyoo geeta meezeyiyoogaa.
- ◆ De'uwaa taarikiyyaa qonccissiyoo wode qonccettaa kasiyyaa kaaloy ay malakkonne birshshanaadan oottiyoogaa.
- ◆ Shiiqida erettida atleetetu de'uwaa taarikiyyaa nibaabiyaappe kiyida kane malaatatu birshshettaanne qonccetta eeshshaa issippe tobbanaadan oottiyoogaa.
- ◆ Malaatatu besuwaa birshshettaassi leemisuwaa immiyoogan birshshettaappe doommidi malaatata dabboyanaadan oottiyoogaa.

Luxettaa maado miishshata

- ◆ Atleetikssiyaabaa yootiyaa misiliyan kaafettida gaazeexatanne metsiheeteta.
- ◆ Ha taarikiyyaa godaa gujjin duma duma nu biittan erettida atleeteti xoonidi woytettiyoode bantta biittaa banddiraa maayidi woykko oykidaashshin bessiyaa misileta.
- ◆ Toophphiya malaata doonaa ooratta birshshetta maxaafaa.

- ◆ “Ha” malaata doonaa maxaafaa.
- ◆ Qoncciyaa giigida amaaratto biradhdhiyaa pitaletu charttetanne karddeta.
- ◆ Dumma dumma kushiyyaa qottaa bessiyaa karddeta.

Yigettaa

Shemppuwan giigida meezeta maaran zaarikkokka shemppuwan qonccida halchchoti ay mala muru-takkonne akeekanawu kaalliyaa ogiyan luxiyaa-geetu eraanne abbiyaa yiggana danddayettes.

- ◆ Sintta luxettaakko gelanaappe kasetidi luxetta huuphe qofan tobbiyaa oottiyooode woykko qofaa immiyooode he huuphe yohuwaa gamma akeekidoogaa shaakkiyoogaa.
- ◆ Oyshati shiiqiyoo wodiyan ubba luxiyaageetik-ka maara hashetidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ TMDn shiiqida nibaabiyyaa naati kahaa immidi kaaliyaakko wochchidi be'iyooogaa.
- ◆ Luxiyaageeti shemppuwaa nibaabiyyaa shaaki ekkidi kayan kayan TMDn nabbabiyooode gamma nabbabidoogaa kaalliyooogaa.
- ◆ De'uwaa taarikee shiiqiyooode qonccana bessiyaa baaso qofata gamma qonccissidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ De'uwaa taarikiyaa qonccissiyoo wode qonccettaa kasiyaa kaaloy ay malakkonne birshsha-naadan oottiyooogaa
- ◆ De'uwaa taarikee ay qofatun amppettana koshshiyaakko luxiyaageeti bantta qonccettan kasiyaa kaaluwaa nagidoogaa kaalliyooogaa.
- ◆ Erettida asatu de'uwaa taarikiyaa malaata doonan nabbabiyooode bessana koshshiyaa TMD qonccettaa eeshshata maara go"ettidoogaa be'iyooogaa.
- ◆ Shiiqida erettida atileetetu de'uwaa haydaa nibaabiyaappe kiyida kane malaatatu birshshetaanne qonccissiyoo hiillaa maaran bessidoogaa kaalliyooogaa.
- ◆ Doogetta malaatatu hiillaa qonccissiyaa oosotussi laamettiyyaa issi issi malaatatu dummatetta qonccissiyooogaa kaalliyooogaa.

Doorettida oyshatu zaaruwaa

Luxettaa 2

Oosuwaa 2.1. nibaabiyyaa

Meeziyaa 1

Nibaabiyyaa maaran kaalliyaa oyshatussi gamma zaaruwaa mela sohuwan kunttite. Intte zaaruwaa biradhdhiyaa pitaliyan woykko TMDn bessite,

1. Shambballiyaa (B-i-q-i-l-a A-b-b-a-b-a)
2. 130 km (debre biraane) Jaato
3. 12
4. 1925
5. Gennuwaa kaassan paraa piriissaa
6. 1944
7. 19 46 (Y-e-w-u-b-d-a-r W-o-l-d-d-e-g-i-y-o-r-g-g-i-s)
8. Shaalaqaa o-n-i n-i-s-k-k-a-n-e-n)
9. Ichchashu sha'u metrenne tammusha'u metre
10. Mantta D-e-m-i-s-e B-i-q-i-l-a ppenne godattee B-e-n-e-b-b-e-r-u W-u-d-d-i-n-a-s-h-I ppe

Meeziyaa 2

Kaalliyaa oyshatussi gamma zaaruwaa dooridi immite. Intte zaaruwaa biradhdhiyaa pitaliyan woykko TMDn bessite

1. C	4. C
2. D	5. D
3. B	

Oosuwaa 2.2. nibaabiyyaa

Meeziyaa 1

kaalliyaa oyshatussi gamma zaaruwaa mela sohuwan kunttite. Intte zaaruwaa biradhdhiyaa pitaliyan woykko TMDn bessite.

1. Xaaliyaa biittaa oroomaana
2. Jaappane biittaa tookkiyoona
3. Oroomaa olomppikiyan
4. Norway
5. 1966/ naa"antto aginaana

Meeziyaa 2

kaalliyaa oyshatussi gamma zaaruwaa dooridi intte zaaruwaa biradhdhiyaa pitaliyan woykko TMDn bessite.

1. C	4. B
2. C	5. C
3. D	6. D

Luxettaa 3

Oosuwaa 3.1.

Malaatatu eeshshaa akeekiyoogaa

Biradhdhiyaa pitaliyan go”ettiyoo ogeta

Oosuwaa 3.2.

Malaatatu birshshettaa

Meeziyaa 1

“A” baggan shiiqida malaatatu gamma gidida birshshettaa “B” baggan diyaa malaatatuura dabboyiyoogan intte zaaruwaa TMDn bessite.

1. H	6. F
2. B	7. G
3. C	8. I
4. D	9. J
5. E	10. A

SHEMPPUWA - 4

XALIYAA

Xaaxi waaxin naagettiya murutata

Ha luxettappe simmin luxiyaageeti

- » Xaliyaa qommota, xaliyaa mituwaa, xaliyaa wotuwaanne xalee qohana danddayiyoo hanotatu yuushuwan TMDn tobboosona.
- » Xaliya go”aanne qohuwaakka kaalettana danddayiyoo hanotaa bantta eridobaa TMDn qonccissoosona .
- » Bantta eriyoo meezenne zammaana xaleta TMDn qonccissoosona.
- » Naagettiyo zoriyaa aattiyoo malaatata dumma eeshshata bessoosona.
- » TMDn shiiqida nibaabeti kaalloosonna qantta pissayaa shiishosona.

Ha shemppuwa luxettaappe naagettiya murutatu birshshetta gompata.

Ha luxettaa wurssettan luxiyageeti:-

- ◆ Xalee aynne, awude haggaaan pee’iyaakko TMDn qonccissoosona.
- ◆ Xalee so gidдон ay mala hanotan uttana koshshiyaakko TMDn qonccissoosona.
- ◆ Xalee shamettana koshshiyoo gamma man”eta TMDn birshshidi yotoosona.
- ◆ Xalee haggaaaza wodee aadhdhidoogaanne aadhdhibeenaa waati akeekana danddayiyaakko TMDn qonccissoosona.
- ◆ Meezenne zammaana xaletu gidдон diyaa baaso dummatettaa TMDn qonccissoosona.

- ◆ Qonccissiyoo malaatatu naqaashaa TMDn qonccissoosona.
- ◆ Meezenne zammaana xaletu gidдон diyaa baaso dummatettaa TMDn qonccissoosona.
- ◆ Harggiyaanne A malatiyaa qohota qonccissiyoo malaatatu naqaashaa TMDn qonccissoosona.
- ◆ Malaata doonaa nabbaboosona, co`u gi nabbabidi naqaashaa demmoosona .

Malaata doonaa Gomppaa

Som”uwaa qonccettaanne hara hanotata qonccissiyaa malaata doonaa eeshshata.

Malaata doonaappe cora dumma dumma qonccettaanne eeshshatu gidдон som`uwan qonccissiyoo eeshshata hara hanotata qonccissiyoo eeshshata he doonan gayttanawu wolqqaama maadoy de`ees . Issi malaata qaalatun erettanawu woykko haasayanawu baaxetiyya asi malatata eta kumetta eeshshatun go`ettiis ganawu danddayiyoy malata kifiliya akeekidinne gamma gidida hanotan go`ettiyyogaa dogana bessenna.

Ha som`uwa qonccettapenne hara hanotatu eeshshatun gelana bessiya malaatatu giddoppe amaridaageeti leemisodan ekkikko som`uwaa qonccettati de`iyo malaatati ordde, lee`e, ufayssaa, kayyuwa, kaa`iyoogaa, kaassaa, oshshaa,h,h,m. malaatata go`ettana danddayettes.

Som”uwaa qonccettaa

Ooyettiyooga

kaa`iyoo/kaassaa

Som`uwaane hanota qonccettaa:- sohuwaa, harggiyaa namisiis /namisaa h. h. m.

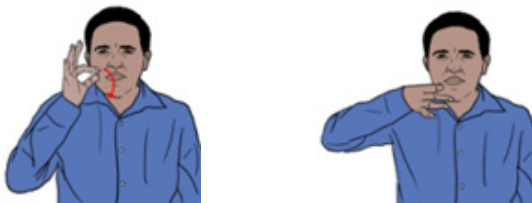

Sahuwaa / harggiyaa

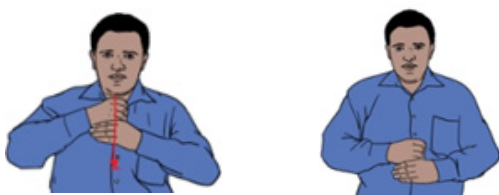

barchchiyaa

Som`uwanne hanotaa qonccettan :- bitaniyaa, mishiriyoo, yelagaa, tonddiyaa

1. Gastta mishiriyoo

2. Gastta bitaniyaa

Qommoora beettiyaa malaatatuppe akeeki-doogaadan; som`uwa, hanotaa qonccissiyoo malatati nu be`idoogaadan qonccoosona. Ha malaataa eeshshata yeggidi / gelissidi nuuni attiyoo kiitayyo wolqqaama dummatettay diyoogaa xalaala gidennan aattena koyyido kiitay zuubaranawunne birshshettaakka laammana danddayees .Gaasoykka ay asikka miicciiddi kayyuwa qonccissenna, kayyottidi som`uwaanikka ufayssa bessana danddayenna.

Hegaadaanikka harggiyaa / sahuwaanne barchchiyaa yaagiyaa malaatata paxuwaa woykko la`attetaa yaagiyaa malaatatu som`uwaanne hanota qonccettatun bessikko kiitaa laallanttana danddayees. Hegaadaanikka mishiriyoonne bitaniyaa yaagiyaa malaatata yelaga woykko bollaa minttettuwa oottiyaagaa yaagiyaa / malaatatuppe naagiyoo som`uwaanne hanotaa qonccettaa tiraa kare kessidi bessikko nu kiitay gamma gidennaadan oottees.

Hegaa gishshawu ha qonccettaa geluwan yootidoogaadan ha malaatatu dummanne maado eeshshata koshshiyooogaadan maara go`ettiyoogan kiitaa eesuwan aattanawunne qofaa gaytotettaa injjeyanawu keehi maaddoosona.

Moodettida wodiyaa – 3

Luxettaa shiishuwaa

- ◆ Luxettaa huuphe yohuwaa eridoogaa akeekawu amarida daqqiqaa immidi hegan bantta qofaa immanaadan oottiyoogaa.
- ◆ Kasetiyaa nibaabiyaa oyshata shiishshiyoojaa luxiyaageetussi nibaabiyaa amuwaa gujjiyoogaa
- ◆ Shiiqida nibaabiyaa TMDn nabbabidi luxiyaa-geeti kaallanaadan oottiyoogaa.
- ◆ Shiqida nibaabiyaa shaakkidi luxiyaageeti kayan kayan TMO nabbabanaadan oottiyoogaa
- ◆ Luxetta heeran payyatettaa hiillanchchati diikko bantta ooso maayuwaa maayidi kifile gidдон beettiyoogan luxissiyaagee eta haasayaa birshshiyooaan qantta haasayaa oottanaadan shoobbiyoogaanne luxiyaageeti he qofaa bantta qofan yootana mala minttettiyoogaa.

- ◆ Ha shemppuwaa kane malaatanne kumetta ha huuphe qofaa tobbiyoode go`ettiyo malaatanne aatiyo wode geliyoo TMDn eeshshata leemisuwan bessimidi luxiyaa-geeti oosuwan bessanaadan oottiyoogaa.
- ◆ Harggiyaa /sahuwaa, barchchiyaa, paxuwaa, pashkkaa, TMDn som`u waa qonccetta leemisuwaa shiishshi simmidi eti annaacceta naadan oottiyoogaa.
- ◆ Malaatatun som`u waanne hanotaa gujjiyoo-gan zoriyaanne naagettana bessiya malaatata bessanaadan oottiyoogaa
- ◆ Xalee ay ay haggaaan pee`iyaakko luxiyaageeti kayan kayan qonccissanaadan oottiyoogaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiyaa luxiyoo maxaafan de`iyaa miishshatun be`ido xaliyaa qommotuppe dendididi xalee ay hanotan shiiqiyaakko TMDn qonccissana mala oottiyoogaa.
- ◆ Luxiyaageeti shiiqida nibaabiyaa dendidiyoo-gan heezanne oydda gididi-
- A. Xaliya ekkiyo wodiyan aakimetu kaaletaa kaalliyoogee immiyoo maadu waa .
- B. Xaliyaa maara ekkennaagee kaalettana danddayiyoo qohuwaa.
- C. Xaalee so gidдон waatidi wottana bessiyaakko tobbidi bantta qofaa TMDn shiishshanaadan minttettiyoogaa.
- ◆ Luxiyaageeti shiiqida nibaabiyaa amppidi xaliya shammana bessiyoo man`eta kushiyaa kessidi qonccissanaadan oottiyoogaa.
- ◆ Luxissiyaagee / luxissiyaara kifile gidдо ehiido xalee de`ikko woykko saleedaa bollan xaliyaa bolli daro haggaa wodiya yootiyaa misiliyaa medhdhiyoogan luxiyaageeti issi xaliyaassi de`iyaa haggaa wodiya waati eriyaakko bessiyoo-gaa.
- ◆ Wurssetaanikka luxiyaageeti kayan kayan bantta eridobaa naagettiyoo malaataara issippe TMDn qonccissanaadan oottiyoogaa.
- ◆ MeeZenne zammaana xaletu gidдон diyaa baaso dummatettaa bessiyaa misileta shiishshiyoo-gan qonccettaa immiyoo-gaa Gujuwaanikka luxiyaageeti bantta luxiyoo maxaafan diyaa meezenne zammaana xaletu misiliyaa be`anaadan ootti simmidi be`idobatu dummatettaa

bantta qalaan TMDn qonccissanaadan oottiyoogaa.

- ◆ Shiiqida nibaabiyaa sintta qofata bantta qofan birshshanaadan oottiyoogaa.
- ◆ Luxetta heezanne meeziyaa oyddan shiiqida oyshaa maaran luxissiyaara / luxissiyaagee shiiqidi diraamaa kulkka zoriyanne kaaletaa immiyoo-gan lo`o malaata doonaa danddayay diyo 4ppe guuxxenna 5-ppe dareenna luxiyaageeti hashetiyo oosuwan kumida diraamaa kifile gidдон shiishshanaadan oottiyoogaa. Wurssetaanikka diraamaa bolli mule luxiyaageetikka qofaa immaanaadan oottiyoogan luxettaa wurssiyoogaa.

Luxettaa maado miishshata.

- ◆ Danddayetto keena tumu xaleta, tiyyoo xaleta, aakimetu narppiyaanne h.h.milatiyaageeta bessiyaa misileta.
- ◆ Toophphiya malaata doonaa ooratta birshsheta maxaafaa.
- ◆ “Ha” malaata doonaa maxaafaa.
- ◆ Qoncciyaa giigida amaaratto biradhdhiyaa pitaletu charttettanne karddetta.
- ◆ Dumma dumma kushiyaa qottaa bessiyaa karddetta.

Yigettaa

Ha shemppuwan shiiqida meezeta gamma zaaridoogaa akeekiyoogaa xalaala gidennan ha shemppuwan diyaa halchchoy murutidoogaa eranawu kaallidi shiiqida ogetun luxiyaageetu era abbiyaanne hiillaa yigganawun danddayettes.

- ◆ Dumma dumma ogetun luxiyaageeti luxetta huuphe qofaa akeekidoogaa shaakkiyoogaa.
- ◆ Kasetiyaa nibaabiyaa oyshati shiiqiyoo luxiyaageeti minuwan kaalliyoo-gaa .
- ◆ Luxiyaageeti ha shemppuwan shiiqida nibaabiyaa TMDn nabbabiyoo-xeelan eta kaaluwaa yiggiyoogaa.
- ◆ Luxiyaageeti ha shemppuwaa nibaabiyaa shaakkidi kayan kayan nabbabiyoo-xeelan eta minttidi kaalliyoo-gaa.

- ◆ Luxiyaageeti luxettan hashetiyoode tobbiyoode woykko qofaa lmmiyoode shemppuwaa luxettan shiiqida kane malaataa gidin hara malaataa maaraa som”uwaanne hanotaa qonccettan gamma go”ettidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Xaliyaa go”aanne haggaaaza kifle oosuwan woykko so oosuwaa imettida zaaruwaa qonccissiyooode kumetta hanotan gamma zaaridaakkonne akeekiyoogaa.
- ◆ Luxiyaageeti xalee ay hanotan shiiqiyaakko TMDn qonccissiyooogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Luxiyaageeti xaliyaabaa kaalliyaa qofatun akeekidoogaa yiggiyoogaa;-
  1. Luxiyaageeti xaliyaa ekkiyoo wodiyan kaaletata akeekiyoogaassi diyaa maaduwwaa banttarkanne issippe gididi TMDn shiishshiyooode eta qonccettay gammakkonne shaakkiyoogaa.
  2. Xaliyaa maara ekkennaagee gattana danddayiyoo qohuwaa issippenne dummatettan TMDn qonccissiyooode kaalliyooogaa.
  3. Xalee so gididon ay mala hanotan uttana bessiyaakko TMDn bantta huupheeninne issippe gididi qonccissiyooode gamma qonccissidoogaa kaalliyooogaa.
- ◆ Luxiyaageeti xaliyaa shammana bessiyoo gamma sohota maara qonccissidoogaa kaalliyooogaa
- ◆ Luxiyaageeti haggaaaza wodee aadhdhido xaleta shaakki eridoogaa, xalee xaaxetti uttidoogaa,h.h.m. waati akeeki eranaakko oosuwan bessiididi TMDn gamma qonccissidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiya kulkka qofaa bantta qonccettan TMDn bessanaadan oottiyooogaa.
- ◆ Xaliyaa ngo”aa, ohetta,ekuwaanne gattana danddayiyoo qohuwaa diraaman shiishshiyooode kumetta TMD eeshshata go”ettidoogaa shaakkiyoogaa.

Doorettida oyshatu zaaruwaa

Oosuwaa 2.2. nibaabiya

Meeziyaa 1

Nibaabiya maaran kaalliyaa oyshatussi gamma zaaruwaa dooridi TMDn qonccissite.

1. A	5. A
2. D	6. D
3. C	7. B
4. B	

Oosuwaa 2.3. nibaabiya

Xaliyaa nibaabiya naa”antto shaahuwaa

Meeziyaa 1

Kaalliyaa oyshatussi nibaabiya maaran like gidinyaagaa “tuma” likke gidennaagaa qassi “worddo” giidi gaasuwaara issippe TMDn zaaruwaa immite.

1. Worddo	6. Worddo
2. Worddo	7. Tuma
3. Tuma	8. Worddo
4. Tuma	9. Tuma
5. Tuma	10. Worddo

SHEMPPUWAA 5

NAAGETTIYOOGAA

Xaaxi waaxin naagettiyyaa murutaa

Ha luxettaappe simmin luxiyaageeti :-

- » Naagettiyoogan shiiqida nibaabiyyaa nababidi kulkka qofaa TMDn qonccissoosona.
- » Asaa sarotettaa naaganawu oosettana bessiyyaa naagota TMDn qonccissoosona.
- » Naagettana bessiyyabatun TMDn shiiqidabata kaaloosona.
- » Naagettanaw bessiyyoo malaatatu besuwaanne som"uwaa qonccettaa eeshshata bessoosona
- » Dumma dumma naagettiyyoo malaatata be'idi aattiyoo kiitaanne go"ettiyoo man"eta TMDn qonccissoosona.

Ha shemppuwaappe naagettiyyaa murutaanne gomppaa birshshettata;-

Ha luxettaappe simmin luxiyaageeti:

- ◆ Naagettiyoogaassi de'iyyaa maaduwwaa malaata donan qonccissoosona.
- ◆ Galla galla qaattan naagettana xayikko gakkana danddayiyyaa qohota malaata doonan qonccissoosona.
- ◆ Naagettiyoogee asaa naatu payyatettaara de'iyyaa gaytotettaa malaata doonan qonccissoosona.
- ◆ So gidдон heeraaninne ooso man"iyan hegaadan ogetun gakkiiyaa danota malaata doonan qonccissoosona.

- ◆ Naagettiyoogaa maaran kiitaa aattiyoo wode sahuwaa, yashshaa, dagamaanne aara gayttida hanotatuura gayttiyyaa malaata doonaa eeshshata go"ettidi qonccissoosona.

- ◆ Kumibeenna qofaa qashota kuntuosonanne kane malaatatun tobbidi malaatatu besuwaa kumatte eeshshatuura qonccissoosona.

Malaata doonaa gomppaa;-Doometta malaataa oosuwaa qommuwaa woikko suntaa qonccissiyooogan giigidi laamettiyyaa malaatata dummayiyooogaanne malaatatu eeshshaa akeekiyoogaa.

Sunttaa qonccettaa

Malaata Kifiliyaa

Leemisuwawu:- goshshaa woikko goyyiyooogaa yaagiya malaatatu issimala besoyinne eeshshay de'idi goshshanchchaa yaagiyyaa oosuwaa suntakko laamettiyoode gujo malaata kifiliya qommoora nuuni be'idoogaa milattees.

1

2

Goshshaa/goyyiyoogaa

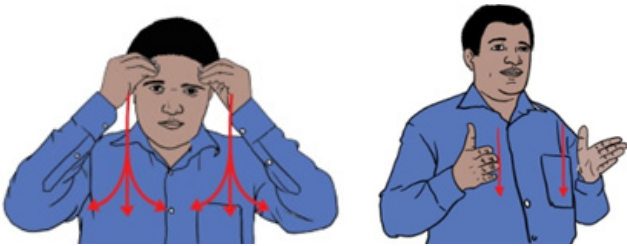
+ sunntaa qonccettaa

= goshshanchchaa.

Goshshaa woykko goyyiyoogaa yaagiyaa malaata sunntaa qonccettan giigissidi bessikko goshshanchchaa giyoogaa. Qommoora misiliyan beettiyaa ha sunnta qonccettaa malaata kifiliyaa besoy naa “u “she” woykko “ge” koshiyaa gimp-paa ginaara xoqqu oottidi wottiyooan essiyoogaa. Qommoora misiliyan be’idoogaadan goshshanchcha yayagiya xeessaa malaata besoy goshshaa yaagiyaa payduwa 1n beettiyaa doometta malaataa bessiyooan sunntaa qonccette gidide payduwaa 2n beettiyaa malaata kifiliyan wurssiyoogaa.

Issi mala hanotan:-

Luxissiyooqaa yaagiyaa malaatay luxissiyaa-gaa yaagiyaa ossuwaa qommuwaa xeessaa kko laamettiyoode malaataa besoy luxissiyooqaa yaagiyaa doometta malaataa bessiyooan naa”u “she woykko “ge” kushetun wurssiyoogaa

Luxissiyooqaa + sunntaa qonccettaa

= luxissiyaagaa

Luxiyaageeti eriyoo issi mala eeshshay de’iyoo sunntaa qonccettata go’ettiyoo malaatata bessanaadan oottiyooan kifile gidдон meezeetiyoogaa loyttidi kaallite.

Shiiqida nibaabiyaappe kiyida malaatata saleedaa bolli xaafiyooan luxiyaageetin a malaatiyaa eeshshay de’iyoo malaatata dummayanawunne eta bolli tobbiyaa oottana mala giigissana danddayeetees.

Moodettida wodiyyaa – 3

Luxettaa shiishuwaa

- ◆ Luxetta huuphe yohuwaa eridoogaa eranawu amarida daqiiqaa immidi hegan bantta qofaa immanaadan oottiyooqaa.
- ◆ Kasetiyaa nibaabiyyaa oyshata shiishshiyooqaa luxiyaageetussi nibaabiyyaa amuwaa gujjiyoogaa
- ◆ Shiiqida nibaabiyyaa TMDn nabbabidi luxiyaa-geeti kaallanaadan oottiyooqaa.
- ◆ Shiida nibaabiyyaa shaakkidi luxiyaageeti kayan kayan TMOн nabbabanaadan oottiyooqaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiyyaa kulklka qofaa bantta qonccettan birshshanaadan minttettiyoogaa.
- ◆ luxiyaageeti nibaabiyyaa gidдон yootettida heeran naguwwa pacaappe gakkiiyaa hara donota hegaadan qohiyaabata teqqanawu oottana beessiyaa naaguwwa kushiyaa kessiyooan qonccissanaadan oottiyooqaa.
- ◆ Xaaxi waaxin naagettiyoogaa aybatettaanne go”aa shiiqida nibaabiyaanne kifile giiddон tob-biyooqaappe simmin luxiyaageeti kayan kayan malaata doonan qonccissanaadan oottiyooqaa.
- ◆ Luxiyaageeti citan gididi galla galla qaattan naagettiyoogaa xayuwan tobbidi TMDm shiishshanaadan oottiyooqaa.
- ◆ Naagettiyoogee aybissi maaddiyaakko kiitaa aattishin sahuwwa, yashshaa, dagamaanne heгаа mala hanotaa oykkida malaata doonaa eeshshata go”ettidi malaata doonan qonccissanaadan oottiyooqaa.
- ◆ Kasetidi naagettiyoogaanne danuwaa iitatettaa qonccissanawu maaddiyaa he shemppuwaappe kiyida kane malaatata shiishshiyooan luxiyaa-geeti tobbana mala oottiyooan malaatatu besuwaa eta muume eeshshaara bessanaadan oottiyooqaa.

Luxettaa maado miishshata

- ◆ Dumma dumma naagettana bessiyaa malaatata bessiyaa misiletanne pootota.
- ◆ Danuwaa teqqiyoo maayotanne teqqiyoo mllshshata woykko misileta oykkida pootota.

- ◆ Toophphiyaa nmalaata doonaa oratta bir-shshettaa
- ◆ “ha” malaata doonaa maxaafaa
- ◆ Qoncciyaa giigida amaaratto biradhdhiyaa pitaletu karddetanmne chartteta
- ◆ Dumma dumma kushiya qottata bessiyaa chartteta

Yigettaa

Ha shemppuwan shiiqida meezeta like zaari-doogaa akeekiyoogaa xalaala gidennan ha shemppuwan diyaa halchchoy murutidoogaa eranawu kaallidi shiiqida ogetun luxiyaageetu era abbiyaanne hiillaa yigganawun danddayettes.

- ◆ Dumma dumma ogetun luxiyaageeti luxetta huuphe qofaa akeekidoogaa shaakkitoogaa.
- ◆ Kasetiyaa nibaabiya oyshati shiiqiyoode luxiyaageeti minuwan kaalliyoojaa .
- ◆ Luxiyaageeti ha shemppuwan shiiqida nibaabiya TMDn nabbabiyoode xeelan eta kaaluwaa yiggiyoogaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiya kulkka yohuwaa bantta qonccettan TMDn maara qonccissidoogaa kaalliyoojaa
- ◆ Luxiyaageeti so gidдон, oosuwaa man”i-yaaninne ogetu heeran gakkiiyaa danota teqqanawu oottana bessiyaa naagota maara qonccissidoogaa kaalliyoojaa.
- ◆ Luxiyaageeta Xaaxi waaxin naagettiyoogaa aybatettaanne go”aa shiiqida nibaabiyaanne kifile giiddon tobbiyoogaappe simmin luxiyaageeti kayan kayan malaata doonan qonccissanaadan oottiyoogaa.
- ◆ Luxiyaageeti citan gididi galla galla qaattan naagettiyoogaa xayuwan tobbidi TMDm shishshanaadan oottiyoogaa.
- ◆ Luxiyaageeti asaa naatu payyetettaa naaguwaara deiyaa gaytotetta kayan kayan malaata doonan qonccissiyooode likke qonccissidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Naagettiyoogee aybissi maaddiyaakko kiitaa aattishin sahuwaa, yashshaa, dagamaanne hegaa mala hanotaa oykkida malaata doonaa eeshshata go”ettidi malaata doonan qonccissanaadan oottiyoogaa.

- ◆ Kasetidi naagettiyoogaanne danuwaa iitatetta qonccissanawu maaddiyaa he shemppuwaappe kiya kane malaatata shiishiyooogan luxiyaa-geeti tobbana mala oottiyoogan malaatatu besuwaa eta muume eeshshaara bessanaadan oottiyoogaa.

Doorettida oyshatu zaaruwaa

Oosuwaa 2.2. Nibaabiya

Meeziyaa 2

Kaalliyaaa oyshata likke gidikko “tuma” likke gidana xayikko “wrddo” yaagidi TMDn zaaruwaa immite.

1. Tuma
2. Worddo
3. Tuma
4. Tuma
5. Worddo

Meeziyaa 3

Kaalliyaa oyshatussi likke zaaruwaa dooriyoogan TMDn zaaruwaa immite.

1. C	4. D
2. D	5. C
3. C	

SHEMPPUWAA 6

BIITTAY DI'UWAA MEECETTIYOOGAA

Xaaxi-waaxin naagettiyyaa murutata:-

Ha luxettaappe simmin luxiyaageeti :-

- » Biittay di'uan mecettanaadan oottiyaabatanne heeran merettiyyaa iita qohota TMDn qonccissoosona.
- » Biittay de'uan meecettenna mala teqqiyoo ogeta TMDn qonccissoosona.
- » Biittaa meechchan giigida luxettaappe demido akeekaa TMDn qonccissoosona.
- » Qonccetta, qaattaa ginaa, besuwaa mooruan birshshettaa laammanna danddayiyaa malaatatu eeshshata bessoosona.

Shemppuwaa luxettaappe naagettiyyaa muurutanne gomppaa birshshettata.

Ha luxettappe simmin luxiyaageeti:-

- » Biittaa meechchaa gaasota malaata doonaa bessoosona.
- » Biittaa naaguwaa ogeta qonccissoosona.
- » Biittaa meechchaa gaasuwwa gakkiiyaa qohota malaata doonan qonccissoosona.
- » Biittaa meechchay baaso dichchaa bolli gattiyoo qohota malaata doonan qonccissoosona.
- » Biittaaanne haattaa naaguwwa de'iyaa maaduwwa malaata doonan qonccissoosona.
- » Luxido kane malaatatan kumetta TMD eeshshatan biitta naaguwwa baaso kahaa qonccissoosona.

- » Malaatatu issi-malatettaanne dummatettaa eta besuwaa eeshshaadan qonccissoosona.

Malaata doonaa gomppaa

Malaataa kushiyyaa qottan, qaattan, ginan, shemppiyaa bollaa kifiliyan .h.h.m maara bessen-naagee kaalliyaa birshshettaa laamiyyaa ehiyogaa akeekiyoogaa.

Malaatati kushiyyaa qottan, qoottan, ginan, asattanshemppiyoo mah"iyan, som"uwaa qonccettan, hanota qonccettan h.h.m milatanawunne dummatanawu danddayees. Ha malaatatu eeshshaa akeekidi eriyooqe malaata qaalan qofaa shaakkenawu keelippe maaddees. Gaasoykka malaata doonaa go"ettiyoowodiyaa malaatata likke besuwan likke kushiyyaa qottaa, qaattaa, ginaa, boaan shemppiyaa woykko bochchiyooman"iyan, son"uwaa qoncce, hanotan go"ettana xayikko qofan dummatiyooqa xalaala gidennen kassikarsaykka merettana danddayees. Hegaa gishshawu malaatatu besuwanne eeshshaa eriyooqe keehippe koshshees.

Hagaa mala malaatata go"ettiyoode moroy merettanaadan akeekana bessiyaa malaatatuppe amaridageeti:-

“Aawaa” yaagiyaa malaata besoy ichchashu biradhdheti laalettidi gomppaa miyyekissiyoo-gan issi kushiyyaa wogga biradhdhiyyaa baggan som"uwaa bochissidi takkiyoogan attida oydu biradhdheti ha” ha”I qalam”idi birshshsiyoogaa. Gidikkokke hagaa mala kushiyyaa qottaaninna qaattan kushiyyaa som"uwappe miyekki efiidi bessikko “hariyaa” yaagiyaa muleera dummatiyaa birshshetta immees.

Zaarettidi hagaa mala kushiyyaa qottanne qaattay dei'yoo kushiyyaa wogga biradhdhiyyaa baggan gacuwwa bochchidi bessikko “aayiyoo” yaagiyaa birshshettaa immees.

Luxissiyaageeti

Ha qonccettaa immidi summin ha shemppuwan shiiqida nibaabiyaappe kiyida kane malaatat woykko hara malaatata kushiya qottan, besuwan, qaattan, ginan hageetuppe issuwan woykko hara besuwaa booruwan birshshettan laamettiyo malaatata kareta saleedee bolli xaafiyaagan kifile gidдон luxiyaageeti tobbone. Wurssettanikka luxiyaageeti erayoo malaatata bessannadan minttettitenne shiiqida meezeta oottanaadan kaafite.

Nabbabiyooጋaa → akeekiyoጋaa → xaafiyoጋaa

Moodettida wodiyaa- 3

Luxettaa shiishuwaa

- ◆ Luxettaa huuphe yohuwaa eridoogaa be'anawu amarida daqiiqata moodidi he qofaa bolli qonccettaa immanaadan oottiyoጋaa.
- ◆ Kasetiyaa nibiyaa oyshata shiishshiyooጋan luxiyaageeti nibaabiyawu saamettanaadan oottiyoጋaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiyaa shaakkiyoጋan eeno giyaa luxiyaageeti kayan TMDn nabbabanaadan oottiyoጋaa.
- ◆ Nibaabiyaa wurssettan luxiyaageeti biittaa meechchaa gaasota TMDn qonccissanaadan oottiyoጋaa.
- ◆ Luxiyaageeti nibaabiyaa qonccida woykko hara biittay di'uan meecettennaadan teqqiyoo ogeta kayan kayan qonchissanaadan oottiyoጋee.
- ◆ Kareta saleedaa bolli leemisota shiishshiyooጋanne luxiyaageetu maxaafan de'iyaa pootota xeellanaadan ootti simmidi, luxiyaageeti biitta meechchaa gaasuwan gakkiiyaa qohota TMDn qonccissanaadan oottiyoጋaa.
- ◆ Biittaa meechchay goshsha gadiyaaninne hara baaso dichchatu bolli kaalettiyo qohuwaa bolli tobbanaaninne bantta qofaa TMDn shiishshanaadan minttettiyoጋaa.
- ◆ Luxiyaageeta heeraa naaguwaa yuushuwaa citan tobidi baaso qofata TMDn shiishshanaadan oottiyoጋaa.

- ◆ Ha shemppuwaa luxido kane malaatata go'et-tidi biittaa meechchaaban qantta qofaa immanaadan kaafiyoጋaa.
- ◆ Malaatatu issimalatettaanne dummatettaa malaatatu besuwaanne eeshshaa hanotan luxiyaageeti issoy-issuwaara oyshettanaadan oottiyoጋaa.

Luxettaa maado miishshaa

- ◆ luxiyaageetu maxaafan diyaa biitta meechchaa hanotata, mela de'iyaa maata gadiyaa, wora qeexettaa, di'uan moorettida ogetanne hara baaso dichchata besiyaa lo'o misileta.
- ◆ Luxettaa heeraa biittaa meechchaa gaasuwan qohettida man'eta xomoosissiyooጋaa.
- ◆ Toophphiyaa malaata doonaa ooratta biirshshetta maxaafaa
- ◆ "U" malaata doonaa maxaafaa
- ◆ Qoncciyaa giigida amaaratto qaala biradhdhiyaa pitaletu charttettanne karddetta.
- ◆ Dumma dumma kushiya qottata bessiyaa chartteta.

Yigettaa

Ha shemppuwan shiiqida meezeta likke zaaridoogaa xalaala gidennen ha shemppuwan shiiqida halchchota aykeenaa polidaakkon akeekanawu kaallidi shiiqida ogetun luxiyaageetu hiillanne era abbiyaa yigganawu danddayeettes.

- ◆ Dumma dumma ogeta go'ettiyoጋan luxiyaageeti luxettaa huuphe qofaa likke eridoogaa akeekiyoጋaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiya TMDn nabbabiyooጋe luxiyaageeti kahaa immidi kaalliyooጋanne kaallennaagaa xeelan shaakkiyoጋaa.
- ◆ Luxiyaageeti nibaabiyaa shaakkidi TMDn nabbabiyooጋe likke nabbabidoogaa kaalliyooጋaa.
- ◆ Luxiyaageeti biittaa meechchaa gaasota TMDn likke qonccissidoogaa kaalliyooጋaa.
- ◆ Luxiyaageeti biittaa meechchaa teqqiyoo ogeta TMDn likke qonccissidoogaa kaalliyooጋaa.
- ◆ Biittaa meechchay goshsha gadiyaaninne hara baaso dichchatu bolli gattiyoo qohota malaata doonan qonccissidoogaa kaalliyooጋaa.

- ◆ Luxiyaageeti heeraa naaguwaa yuushawan citan zorettidobaa baaso qofata TNDn likke shi-ishshidoogaa kaalliyooqaa.
- ◆ Ha shemppuwan luxido kane malaatata go’ettiyoogan biittaa meechchaaba TMDn qofataa like immidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Malaatatu issi-malatettaanne dummatetta malaatatu besuwanne eeshshaa hanotan luxiyaa-geeti bessiyooode kaalliyooqaa.

Doorettida oyshatu zaarota

Oosuwaa 2.2 nibaabiyyaa

Meeziyaa 2

Kaalliyaa oyshata nibaabiyyaa maaran likke gidinyaagaa tuma likke gidennaagaa worddo giidi TMDn inttena luxissiyaageetussa zaarite

1. Tuma
2. Worddo
3. Worddo
4. Tuma
5. Tuma
6. Tuma
7. Tuma
8. Worddo
9. Tuma
10. Tuma

Meeziyaa 3

Kaalliyaa oyshatussi likke zaaruwaa dooriyooqaa intte zaaruwa TMDn inttena luxissiyaageeta bessite

1. D	3. D
2. D	4. D

Luxettaa 3

Oosuwaa 3.1

Maalaatatu eeshshaa akeekiyoogaa

Meeziyaa 2

Kaalliyaa oyshatussi likke zaaruwaa dooriyooqaa intte zaaruwaa TMDn inttena luxissiyaageeta bessite.

1. A	3. B
2. D	

SHEMPPUWAA 7

ZANNAQAA /TUURIIZIMIYAA/

Xaaxi-waaxin naagettiyyaa wurssetta ayfeta

Ha luxettaappe simmin luxiyaageeti:-

- » Bantta heeran beettiyyaa xomoosana danddayiyo man”etanne yeemoyiyaa sohota TMDn qonccissoosona.
- » Zannaqaa go”anne he oosuwaaba tobbidi gakkido qofa TMDn qonccissoosona.
- » Nibaabiyaa shiiqida kulkka qofaa TMDn woykko qantta xuufiyan qonccissoosona.
- » Tobbiiyoode, palamettiyooodanne qofaa immiiyoode malaalettiyoonne heгаа mala hanotata oykkida malaatatu eeshsheta go”ettoosona.

He shemppuwaa luxettaappe naagettiyyaa murutatanne gomppaa birshshettata.

Ha luxettaappe simmin luxiyaageeti:-

- » Bantta de’iyoo heeraa beettiyyaa zannaqa man”eta malaata doonan qonccissoosona.
- » Bantta biittaa sinttatiyyaa zannaqata qonccissoosona.
- » Zannaqaassi de’iyaa aquwaa go”aa malaata doonan qonccissoosona.
- » Zannaqanchchati issi man”iyaappe hara man”iyaa biyoo gaasota birshshidi qonccissoosona.
- » Malaalettiyoogaa, yeemottiyoogaanne h.h misatiyyaa hanota bessiyoo malaata doonaa eeshsata gattidi bantta biittaa buqurata, wogata, malaala mereta imotanne hara yeemoyiyaabata shiishshoosona.

- » Malaatatu gidдон diyaa eeshshaa woykko besuwaa issi-malatettaanne dummatettaa qonchissoosona.
- » Kane malaatatun tobbidi malaatatu besuwaa oottoosona.

Malaata doonaa gomppaa

Biradhdhiyyaa pitaaliyyaa doomettaadan go”ettiyyaa malaatata.

Luxissiyaagee /luxissiyaara nibaabiyaappe kiyida kane malaatata woykko hara biradhdhiyyaa pitaaliyyaa doomettaadan go”ettiyoosona malaatata kareta saleedan xaafiyoogan qonccettay imettanaadan oosetto.

Kaalliyaa malaatata leemisodan be’ana danddayettees.

Harare——“H” yagiya malaatan doommees.

Diredaawa———“D” yaagiyaa malaatan doommees.

Huuphessa———“H” yaagiyaa malaatan dommees.

Maata mala ———“M” yaagiyaa malaatan doommess.

Bonchchuwa———“B” yaagiyaa malaatan doommees.

Ha leemisota shiishshi simmidi meezetanne ha shemppuwaa kane malaatata luxiyaageeti ha eeshshatuura gattidi xeelli-shaakkanaadan oottiyoogaa.

Moodettida wodiyyaa-3

Luxettaa shiishuwa

- ◆ Luxettaa huuphe yohuwaa akeekidoogaa eranawu guutta daqiiqaa moodidi he qofan bantta qonccettaa immanaddan oottiyooqaa
- ◆ Kasetiyaa nibaabiyyaa oyshata immiyooqan luxiyaageetussi nibaabiyyaa saamuwaa gujjiyooqaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiyyaa TMDn nabbabiyooqaa kaallanadan oottiyooqaa
- ◆ Shiiqida nibaabiyyaa shaaketti ekkidi luxiyaa-geeti kayan kayan nabbabanaadan oottiyooqaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiyyaa kane qofaa bantta qonccettan TMDn nabbabanaadan oottiyooqaa
- ◆ Luxiyaageeti de'iyoo heeran de'iyaa zannaqata malaata doonan qonccissanaadan oottiyooqaa.
- ◆ Bantta biittan diyaa huuphettiyaa zannaqata kumetta TMD eeshshaan qonccissanaadan oottiyooqaa.
- ◆ Zannaqaassi de'iyaa aquwaa go'aa qantta leemisuuwa shiishshiyooqan luxiyaageeti zannaqay aqotaassi immiyoo go'aa TMDn qonccissanaadan oottiyooqan.
- ◆ Luxiyageeti shiiqida nibaabiyyaa maaran zannaqanchchati issi man'iyyappe harasaa biyoo gaasota TMDn birshshidi qonccissanaadan oottiyooqaa .
- ◆ Luxiyaageeti bantta biittaa buqurata, wogata, malaala mereta imotatanne hara yeemoyiyaabata citan tobbi simmidi, malaalettiyoogaa, yeemottiyooqaa qonccissiyaa TMD eeshshata go'ettidi bssanaadan oottiyooqaa.
- ◆ Kane malaatatun tob bidi malaatata bssanaadan oottiyooqaa

Luxettaa maado mishshata

- ◆ Dumma dumama zannaqata bessiyaa misile-tanne, qaaxxiyaa misileta.
- ◆ Toophphiyaa malaata doonaa ooratta birshshetta maxaafaa
- ◆ "U" malaata doonaa maxaafaa
- ◆ Qoncciyaan giigida amaaratto qaalaa pitatetu

charttetanne karddeta

- ◆ Dumma dumma qottata bessiyaa chartteta.

Yigettaa

Ha shemppuwan shiqida meezeta likke zaari-doogaa akeekiyooga xalaala gidennan shemppuwan qonccida halchhotakka ay keena muru-tissidona giyaagaa eranawu kaalliyaa ogetun luxxiyaagetu era abbiyaanne hiillaa yigganawu danddayeettees.

- ◆ Dumma dumma ogeta go'ettiyoogan luxiyaa-geeti luxettaa huuphe yohuwaa akeekidoogaa xeelloyoogaa.
- ◆ Oyshati shiiqiyoo wodiyan luxiyaageeti minuwana hashetiyoogaa akeekiyoogaa
- ◆ Zannaqay aybakkonne TMDn nibaabee shiiqiyoo wode luxiyaageeti wozanappe kaalliyooqaa akeekiyoogaa
- ◆ Shiiqida nibaabaya luxiyaageeti kayan kayan nabbabiyooqaa kaalliyooqaa, maara nabbabidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiya kulkka qofa bantta qonccettan birshshidi TMDn likke zaaridoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Bantta diyoo heeran beettiyaa zannaqata malaata doonan qonccissiyooqaa kaalliyooqaa.
- ◆ Bantta biittan diyaa huuphe zannaqa man'eta TMD eeshshaara shiishshiyooqaa kaalliyooqaa.
- ◆ Zannaqay aquwaassi immiyoo go'aa malaata doonan likke qonccissidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Zannaqanchchati issi man'iyyappe hara man'iyya biyoo gaasota TMDn likke qonccissiyaako kaalliyooqaa.
- ◆ Bantta bittaa buqurata, wogata, malaala mereta imotatanne hara yeemoyiyaabata citan tobbi simmidi malaalettiyooyoo, yeemottiyoo hanotaa qonccissiyaa TMD eeshshata gelissidi shiishshidoogaa kaalliyooqaa.
- ◆ Luxido malaatatu gidon diyaa eeshshata woykko besuwaa issimalatattan dumatetta likke qonccissidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Kane malaatatu bolli tobbi simmidi malaatata likke bessidoogaa akeekiyoogaa.

Doorettida oyshatu zaaruwaa

Oosuwaa 2.2 Nibaabiyaa

Meeziyaa 2

Kaalliyaa oyshatussi likke zaaruwaa dooridi zaarite.

1. D	4. C
2. D	5. D
3. C	

Luxettaa 3

Oosuwaa 3.1.

Malaatatu eeshshaa akeekiyoogaa

Meeziyaa 2

“A” baggan shiiqida malaatatu likke birshshettaa
 “B” baggan diyaa malaatatuura dabboyiyoogan
 intte zaaruwaa TMDn bessite.

1. A	4. D
2. B	5. E
3. C	

SHEMPPUWAA 8

MAADETTIYOOGAA

Xaaxi-waaxin naagettiyyaa murutata:-

Ha luxettaappe simmin luxiyageeti:-

- » Maadettiyoogee so asawunne deretetawu immiyoo maaduwaara gayttidaagan nibaabiyaa shiiqida kane qofata qonccissoosona.
- » Maadettiyoogaa go”aa TMDn qonccissoosona.
- » Nibaabiyaappe kiyida oyshatassi TMDn kumetta zaaruwaa immoosona.
- » Maadettiyo qofaabaa tobbiyoo wodiyan kehatettaa,ufayssaa, , kayyuwannee hegeeta milatiyaa hanotata qonccissiyaa eeshshata issippe go”ettoosona.
- » Bantta biittaa deretettaa maado eqotata TMDn qonccissoosana.

Ha shemppuwa luxettaappe naagettiyyaa murutatanne gompattu birshshettaa

Ha luxettaappe simmin luxiyaageeti:-

- » Maadettiyoogee sooni deretetaaninne biittaa xekkan immiyoo maaduwa TMDn qonccissoosona.
- » Maadettiyo qommoth TMDn woykko qantta xuufiyan qonccissoosona.
- » Nu biittaa maadettiyo wogata bessiyaa deretettaa aqotata TMDn qonccissoosona.
- » Kayyuwaa, kehaa, ufayssaanne h.h.m. hanotata qonccissiyaa TMD eeshshata go”ettidi maadettiyoogaa yuushuwan bantta qofaa shishoosona.

- » Malaatati dummatiyonne issimala gidiyoo eeshshatun citan tobbidi bantta qofaa qonccissoosona.
- » Naa”u issi mala kushiyyaa qottaa go”ettidi malaatata eta eeshshaara issippe qonccissoosona.
- » Naa”u issi mala kushiyyaa qofan go”ettiyo malaatata hara TMD eeshshatu qofan milatiyaaanne dummayiyaa eeshshata qonccissoosona.

Malaata doonaa gomppaa

Leemisuwaa:-

Malaata xekkan

Miis/maasu	mibeenna/mabeykku
Yis/yaasu	yibeenna/yabeykko
Biis/baasu	bibeenna/babeykku
Xaafis/xaafaasu	xaafibeenna/xaafabeykku

Qofaa qashuwaa xekkan qassi

Abbebee yibeennaagaa	Abbabi yiyoogaa
Langgannoy kaa”ennaagaa	langgannoy kaa’iyooqaa

Qommora saaxiniyaa gidдон beettiyaa malaata kifiliyaa go”ettiyoogan issi likke qofaa likke gidenna qofawu ha malaata kifile issi likke oykkida qofaa qashuwaa likke gidenna qofa qashuwaassi laamenawu go”etteettes.

Luxissiyaageetoo:-

Qommoon saaxiri qonccissido malaatata watidi likkiyaappe likke gidenna qofawu laammiyaakko qonccissi simmidi, qonccettaa maaran luxiyaageeti meezetanaadan oottite. Gujawaanikka shempuwaappe kiyida kane malaatata adanikka tumu qofaappe likke gidenna qofan laamiyoogan qofaa qashuwaa oottanaadan maaddite.

Moodettida wodiya 3

Luxettaa shiishuwaa

- ◆ Luxettaa qofaa eridoogaa akeekanawu guutta daqiiqata immidi he qofan bantta hayyuwaa immanaadan oottiyooгаа.
- ◆ Kasetiyaa nibaabiyaa shishshiyooгan luxiyaa-getussi nibaabiyaa saammuwaa gujjiyoogaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiyaa TMDn nabbayoogan luxiyaageeti kaallanaadan oottiyooгаа.
- ◆ Shiiqida nibaabiyaa shaakkiyoogan kayan kayan TMDn nabbabanaadan oottiyooгаа.
- ◆ Shiqida nibaabiyaappe simmin maadettiyoogee so asawunne deretettawu immiyoo kaatiyya TMDn qonccissanaadan oottiyooгаа.
- ◆ Maadettiyoо qummota TMDn woykko qantta xuufiyan qonccissanaadan oottiyooгаа.
- ◆ Luxiyaageeti citan gididi tobbiyooгan bantta biittaaninee de’iyoo heeratun eti eriyoo maadettiyoо wogaa qonciisiyo deretattaa eqotata TMDn qonccissanaa oottiyooгаа.
- ◆ Shiiqida nibaabiyaa kulkka qofaa bantta qonccettan yootanaadan oottiyooгаа.
- ◆ Kayyoyiyaa, keehatettaa, ufayssaanne heгаа mala hanotata qonccissiyaa TMD eeshshata go”ettidi maadettiyoogaa yushuwa bantta qofaa immanaadan oottiyooгаа.
- ◆ Malaatati issimala gidiyoonne dummatiyoo eeshatun citan tobbidi bantta qofa shiishshanaadan oottiyooгаа.

- ◆ Karetta saleedaa bolli naa “ issimala kushiyoo qottaa go”ettiyoо malaatatu leemisuwaa immiyooгan luxiyaageeti ha shemppuwaa kane malaatatanne hara eriyoo malaatutun issi-mala eeshshsay de’iyooгeeta bessanaadan oottiyooгаа.
- ◆ Naa”u issi kushiyaa qottaa go”ettiyaа malaatata shiishshiyooгan dummayiyaa eeshshaa qonccissanaadan ottiyooгаа.

Luxettaa kaafe miishshata

- ◆ Nu biittaa wogaa maadettiyoо deretettaa eqotatun, iddiriyaa, iqqubiyaa, h.h.m bessiyaa misileta.
- ◆ Goshshanchchati issippe oosuwaa oottiyooде bessiyaa misileta.
- ◆ Toophphiyaa malaadoonaa ooratta birshshettaa maxaafaa.
- ◆ “U” malaata doonaa maxaafaa.
- ◆ Qoncciyaa giigida amaaratto pitalatu cherttetanne karddata.
- ◆ Dumma dumma kushiyaa qottata bessiyaa chartteta.

Yigettaa

Ha shemppuwan shiiqida meezeta likke zaariyooga xalaala gidennan ha shemppuwan qonccida halchota ay keenaa polidaakko eranawu hagaappe kaallidi shiiqida ogetun luxiyaageetu era abbiyaanne hiillaa yigganawu danddayeettes.

- ◆ Cora ogeta go”ettiyoogan luxiyaageeti luxettaa qofaa akeekidoogaa shaakkiyoogaa
- ◆ Kasetiyaa nibaabiyaa oyshati shiiiqiyooде luxiyaageeti wozanappe kaalliyooгаа akeekiyoogaa.
- ◆ Ha shemppuwaa nibaabee TMDn shiiqiyooде luxiyaageeti wozanappe kaalliyooгаа xeelan shaakkiyoogaa.
- ◆ Luxiyaageeti maadettiyoogan shiiqida nibaabiyaa TMDn nabbabiyooде likke nabbabidoogaa shaakkiyoogaa.
- ◆ Luxiyaageeti maadettiyoogee so asawunne deretetaawu immiyoo go”aa TMDn likke qonccissidoogaa kaalliyooгаа.

- ◆ Maadettiyoo hanotatu qommota TMDn woykko qantta xuufiyan likke qonccissidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Luxiyaageeti bantta biittaaaninne bantta de'iyoo heeran eriyoo maadettiyoo wogata qonccissiyaa deretettaa eqotata TMDn likke qonccissidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiyaa kulkka yohuwaa bantta qonccettan TMDN likke qonccissidoogaa kaalliyooogaa.
- ◆ Luxiyageeti maadettiyooogaa yuushuwan bantta qofa immiyoode kayyuwaa, kehatettaa, ufayssaanne hegeeta milatiyaa hanotata qonccissiyaa TMD eeshshata likke go'ettidoogaa kaalliyooogaa.
- ◆ Luxiyaageeti shemppuwaa kane malaatetanne hara eriyoo malatetun issimala eeshshay de'iyoo malatata dummayiyoogan likke qonccissidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Luxiyaageeti maadettiyooogan go'aa bantta oottiyoo palaman luxido TMD go'ettidoogaa kaalliyooogaa.

Doorettida oyshatu zaarota

Oosuwaa 2.2 Nibaabiyaa

Meeziyaa 1

Kaalliyaa oyshatussi likke zaaruwaa dooriyoogan TMDn zaarite:-

1. D
2. D
3. C
4. D
5. D

Meeziya 2

Kaalliyaa oysheta likke gidikko "Tuma" likkena xayikko "worddo" giidi TMDn zaarite

1. Tuma
2. Worddo
3. Tuma
4. Tuma
5. Tuma
6. Worddo
7. Tuma
8. Worddo
9. Tuma
10. Worddo

Luxettaa 3

Oosuwaa 3.1

Maalaatatu eeshshata akeekiyoogaa

Meeziyaa 2

Kalliyaa oyshatussi imettida doorotuppe likke zaaruwaa doriyoogan TMDn bessite

1. D
2. B
3. D
4. B

SHEMPPUWAA 9

SEERAA NAAGIYOOGAA

Xaaxi waaxin naagettiyyaa murutata

Ha luxettaape wurssettan luxiyaageeti :-

- » Luxetta keettan, so gidдон , heeraaninne ubba galla galla qaattatu garssan seera naagiyoogee immiyoo maaduwa TMDn qonccissoosona.
- » Biradhdhiyaa pitaliyaa dendo oottidi go”ettiyyaa na’a kushiya malaatatussi issi kushiya qottaa laamiyoogan merettiyya birshshetta laamiyaa TMDn qonccissoosona.
- » Bonchchiyoone kehatetta qonccisiya malaatatu kumetta eeshshaara qofa qashuwan bessoosona.

Ha shempuwa luxuttaappe naagetiyya wurssetta ayfettanne birshshetta gomppata

Ha luxettaappe simmin luxiyaageeti:-

- » Seeraa bonchchiyoogaa maaduwa malaata doonan qonccissoosona.
- » Luxettaa keettaa gidдон seeraa maaduwa TMDn qonccissoosona.
- » Ay man”iyaaninne hanotan seeraa bonchchiyoogaassi diyaa maaduwa TMDN qonccissoosona.
- » Seeraa bonchchennaagaa ay qohiyaakkonne qassikka ehaana danddayiyaa seeraa metota TMDn qonccissoosona.
- » Seeraa bonchchiyoogaa so gidдон , heeraaninne dumma dumma deretetta haggaaza eqotatan de’anawu woykko binchchentanawu bessiyaa seerata TMDn qonccissoosona.

- ♦ Issi mala kushiya qottaa go”ettiyya malaata milatissiyaanne dummayiyaabata TMDn eeshshatun qonccissoosona.
- ♦ Seera bonchchuwaba luxidoogaa TMDn woykko qantta xufiyan qonccissoosona.
- ♦ Biradhdhiyaa pitaliyaa denddodan go”ettiyya naa”u kushiyaawa pitaliyaa koyro kushiya qottaa laamiyoogan merettiyya birshshetta laamiyaa TMDn qonccissoosona.
- ♦ Malaatatu meruwa doometta malaatatuura issippe de’iyaa issimalatettaannedummetetta besuwa ginan qonccissoosona.

Malaata doonaa gomppaa

Malaatatu meruwa

Malaatatu issimalatettaanne dummatetta merawaa ginan akeekiyoogaa.

Luxissiyaagee / luxissiyaara ha doonaa keettaawa gidiya siyana danddayennaageetu galla galla oosuwa gidдон ay cenggurssa doonaadan malaatatu oosuwa muruta gidida malaatata go”ettoosona. Gidikkokka cora haggaa mala doometta malaatatuppe denddidi merettida malaatati malaata doonaa birshshetta maxaafaani baawa. Hegaa giyoogee siyana danddayennaageeti nageetun merettida malaatata go”ettokkona woykko malaata doonan haggaa mala doonaa eeshsha baawa giyoogaa gidenna.

Luxiyaageeti ha shempuwan luxido malaatatuppe hageetu mala malaatata doometta malaatatuura diyaa dummatettaanne issimalatettaa, malaatatu qonccettaanne qofa gaytotettaa ogiyaa kifile gidдон bessanaadan minttettite.

Hagaappe kaallidi oyshaadan shiiqida doometta malaatatu merettido malaatata luxiyaageeti kifile gidдон tobbanaadan shoobbanaappe kasetidi,

cenggurssa doonatu issi mala eeshshsay de'iyoo-
gan merettiyaa qaalatussi leemisota immona.

Kaallidikka immido leemisuwaappe simmin,
kaaliyaa malaatatun luxiyageeti issippe tobiiddi
oottanaadan kaafite. Intteekka matan kaaliyoogan
luxiyaageeti malaata doonaa eta eeshshaa hanota-
don akeekana mala dumma dumma ogiyan qonc-
cettaanne leemisuwaa shiishite.

Hagaappe kaallidi leemisodan shiiqida malaatata
saleedan xaafidi eta doometta qaalaara geeddari-
yogan dummettaanne issi malaatettaa tobbyssite.
Meezetakka oottanaadan minttettite.

Leemisuwawu:-

Maayuwaa ----- maayota

Puulaa ----- puulayiyaabata

Ammaniyoogaa ----- ammanettiyoo-gaa

Yeliyoogaa ----- yeletaa

Moodettida wodiya-3

Luxetta shiishuwaa

- ◆ Luxetta huuphe qofaa eridoogaa shaakkanawu amarida daqiiqaa immidi qofaa qonccissanaadan oottiyoo-gaa.
- ◆ Kasetiyaa nibaabiya oyshata immiyoo-gan luxiyaageeti nibaabiya saamettanaadan oottiyoo-gaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiya TMDn nabbabettiyoode wode luxiyaageeti kaallanaadon oottiyoo-gaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiya shaakkidi luxiyaageeti kayan kayan nabbabanaadan oottiyoo-gaa.
- ◆ Luxiyaageeti seeraa bonchchiyoogaa giyoogee aybakkonne A maaduwaawu tobbsite bantta qofaa shiishshanaadan oottiyoo-gaa.
- ◆ Luxetta keettaninne hara man'etun seeray koshshiyoo-gaanne a maaduwaawu TMD qonccissanaadan oottiyoo-gaa.
- ◆ Seeraa bonchchennaage ayba qohiyaakko TMDn qonccissanaadan oottiyoo-gaan.
- ◆ Shiiqida mibaabiya kulkka qofaa bantta qonccettan TMDn qonccissanaadan oottiyoo-gaa.

- ◆ Xaaxi waaxin seera bonchchiyagee heeran, so giddoninne dumma dumma deretettaa haggaa eqotatun bonchchettana bessiyoo-gaa TMDn qonccissanaadan oottiyoo-gaa.
- ◆ Issi mala kushiya qofaa go'ettiyaa malaatata milatissiyoonne dummayiyoode hanotan TMD eeshshata qonccissanaadan oottiyoo-gaa
- ◆ Seeraa bonchchuwaabaa luxidoogaa TMDn wo-ykko qantta xuufiyan qonccissanaadan oottiyoo-gaa.
- ◆ Malaatatu meruwaa doomettaappe diya hanotaara diyaa issi malatettaanaa dummatettaa besuwan qonccissanaadan oottiyoo-gaa.

Luxetta maado miishshata

- ◆ Dumma dumma hanotan asay seera bonchchishin bessiyaa misiletanne, qaaxxiya misileta.
- ◆ Luxiyaageetu maxaafan de'iyaa dumma dumma seeraa kaaletatu malaatata.
- ◆ Toophphiyaa malaata doonaa ooratta birshsh-setta maxaafaa.
- ◆ "U" malaata doonaa maxaafaa
- ◆ Qoncce hanotan giigida amaaratto biraadhdhiyaa pitaletu charttanne karddetta.
- ◆ Dumma dumma qottata bessiyaa charttata.

Yigettaa

Ha shemppuwan shiiqida meezeta likke zaaridoogaa akeekiyoogaa xalaala gidennan shemppuwan shiiqida halchchota aykeena murutakko shaakkanawu kaallidi shiiqida ogetun luxiyaageetu eraanne hillaa abbiya yiggana danddayoosona.

- ◆ Dumma dumma ogetun luxiyaageeti luxetta huupha yohuwaa likke akeekidoogaa shaakkiyoogaa.
- ◆ Nibaabiyaappe kasetiyaa oyshati shiiqiyoode luxiyaageeti minuwan kaalliyoo-gaa akeekiyoogaa.
- ◆ Seera bonchiyoogaa TMDn nibaabee shiiqiyoode luxiyaageeti minuwan kaalliyoo-gaa xeelan yiggiyoogaa.
- ◆ Luxiyaageeti nibaabiya TMDn nammamiyoode likke nabbabidoogaa kaliyoogaa.

Luxiyageti seeran bonchchiyooge immiyoo maaduwa malaata doonan likke qonccissidoogaa kaalliyoojaa

- ◆ Luxetta keettaaninne ay man”iyaanikka seeraa maaduwa TMDn likke qonccissidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Seeraa bonchchennaagee aybissi qohiyaakko TMDn likke qonccissidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Xaaxi-waaxin seera bonchchiyoogaa, so gid-dooninne heeran hegaadaanikka dumma dumma deretettaa haggaaza eqotatun bonchchettana bessiyoojaa likke qonccissidoogaa kaalliyoojaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiyaa kane qofaa bantta qonccetan TMDn qonccissiyoo de kaalliyoojaa.
- ◆ Issi mala kushiyaa qotta go”ettiyoo malaata-ta issi mala kessiyaanne dummayiyaa TMD eeshshata likke qonccissidoogaa kaalliyoojaa.
- ◆ Seeraa bonchchissiyoojaa luxidobaa TMDn woykko qantta xuufiyan qonccissidoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ Malaatatu meruwaa doometta malaataara de’iyaa issi-malatettaanne dummatettaa besuwan likke qonccissidoogaa akeekiyoogaa.

Doorettida oyshatu zaaruwaa

Oosuwaa 2.2 Nibaabiyaa

Meeziyaa 1

Nibaabiyaa maaran kaalliyaa oyshatun likke gid-yaagaa “tuma” likke gidennaagaa qassi “worddo” yaagidi zaaruwaa intena luxissiyaageetussi TMDn bessite.

1. Tuma	6. Tuma
2. Tuma	7. Worddo
3. Tuma	8. Worddo
4. Tuma	9. Tuma
5. Worddo	10. Worddo

Meeziyaa 2

Nibaabiyaa maaran kaalliyaa oyshatussi imettida doorotuppe likkiyaa dooridi TMDn zaarite.

1. D	6. D
2. D	7. A
3. D	8. C
4. A	9. D
5. D	

Oosuwaa 3.2

Qofaa qashuwaa meruwaa

Meeziyaa 1

Kaallidi qonccida malaatata go”ettidi qofa qashuwaa kunttite.

1. Galatays
2. Hayyana
3. Atto ga
4. Ay maaddo
5. Co”u giite
6. Seeran oyshiissee
7. Kandduwaa
8. Keha
9. Kasiyaa
10. Seeraa bonchchiyoogaa

SHEMPPUWAA 10

MACCA ASAA MINTTETTIYOOGAA

Xaaxi-waaxin naagettiyyaa wurssetta ayfeta

Ha luxettaappe simmin luxiyaageeti;-

- » Maccaageeti attuma asaara go”ettiyoogaa lagge luxettaanne hara hara oosotu danddayaa TMDn qonccissoosona.
- » Mattumaa laggetettaa bonchchiyoogeenne macca asaa minttettiyoogaa go”anne hara ginan qassi bonchchennaagee kaalettiyoogaa qohuwaa TMDn qonccissoosona.
- » Macca asaa ay ay ogetun minttettana danddayiyaakko TMDn woykko qantta xuufiyan qonccissoosona.
- » TMDn mattumaa shaakkiyoo sunttanne eta qonccisiyoogaa qaalatu malaatanne eta eeshshati besuwan balettikko gattiyoo birshshettaa laamiyaa qonccissoosona.

Ha shemppuwaa luxettaappe naagettiyyaa wurssetta ayfetanne gompattu birshshettaa;-

Ha luxettaappe simmin luxiyaageeti;-

- » Macca asawu attuma asaara lagge maataa diyoogaadan TMDn qonccissoosona.
- » Macca asawu attuma asaara lagge luxiyoo oottiyoonne aybaakka polana danddayiyoo abbee diyoogaadan leemisuwaa kaafidi qonccissoosona.
- » Mattaumaa laggetettaa bonchchiyoogeenne macca asaa minttettiyoogee biittawu de’iyaa maaduwaa bantta qonccettan yootoosona.

- » Macca asaa ay ay ogetun minttettana danddayiyaakko TMDn woykko qantta xuufiyan qonccissoosona.
- » TMDn mattumaa shaakkanawu sunttaanne a man”iyan xeesiyoo qaalata qonccissanawu malaatanne eta eeshshaa go”ettoosona. Malaatatu qonccettan balay de’ikko birshshettaa laamiyaa immyoogaa qonccissoosona.

Malaata doonaa birshshettaa

Dumma Dumma Qottay De’iyoo Kushiyyaa Som”Uwaa Bolla Woykko Garssa Kifiliyyaa (Gacuwaappe Bolla Woykko Garssaa) Wottiyooogan Woykko Bochchiyoogan Shaakkiyoo Mattumaa Qonccisiyyaa Malaatata.

Ay haasayaa doonaykka naa”u dumma dumma mattumata dummayanawu /shaakkanawu maadiyyaa ogeti diyoogaadan ubba malaata doonatikka bantta huuphen ha naa”u mattumata bessiyoo ogeti de’oosona. Malaata doonan mattumaa shaakkanawu go”ettiyoogaa sintta ogee dumma dumma qoffay diyo kushiyyaa nu son”uwaa bolla woykko garssa kifiliyan (gacuwaappe bollaaranne garssara) bochchiyoogaaninne shempmissiyooogaana.

Dumma dummaqottay de’iyoo kushee nu som”uwaa bolla woykko garssa kifiliyyaa wottiyooogan nu bessiyoo malaatatan mattumaa dummatettaa besseettees.

Hagaa mala malaata doonan matune shaakkiyoo ogetun nu koyyido malaata likke kushiyyaa qoffan nu gacuwaappe garssa kifiliyyaa bocciyoogan likke ginan qaattiyooohan bessiyoo wode he malaataa mattumaa birshshettay macca yaagiyaa mattumaanne ha mattumaa shaahuwaa garssan diyaa

hara gayttida malaatat bessees. Hegeekka macca yaagiyoo malaataa gujjidi, aayyiyoo, michchiyoo, aayeemichchiyoo, aawaa aayyiyoo woykkoo aayee aayyiyoo, nalyoo h.h.milatyaageeta qonccisisees

Dummatettan aattanawu koyyido malaataty likke kushiya qoffan gacuwaappe bolla kifiliyan wottiyoo gan hegaadanikka koshshiyaa ginan qaattiyoo gan bessikko he malaatay mattuma birshshettan attuma yaagiyoo matuma sunttaanne A garssan beettiyaa hara malaataa gujjidi Aawaa, ishaa, aawaa ishaa, aawaa awwaa, aayee aawaa, na'aa , h.h.m attumatettaara gayttida malaatat besseettes.

Qonccettaa gaaso oottodi luxiyaageeti heгаа malaalaatun bessanaadaaninne dummatettaa qonccissanaadan oottite.

Leemisuwaa:- Azinaa, machchiyoo, A, O, maccaaro, attumaagaa, mishiriyoo, mantta h.h.m

Moodettida wodiya 3

Luxettaa shiishuwaa

- ◆ Luxettaa shiishuwaa Luxettaa huuphe yohuwaa akeekidoogaa eranawu guutta daqiiqata moodidi a bollan oyshaa denttiyoogan ooratta qofaa immanaadan shoobbiyoogaa.
- ◆ Kasetiyaa nibaabiya ayshata shiishshiyoo gan luxiyaageetussi nibaabiya nabbabiyoo yeemuwaa gujjiyoogaa.
- ◆ Shiiqida nibaabiya shaakkiyoogan luxiyaageeti kayan kayan TMDn nabbabanaadan oottiyoo gan.
- ◆ Shiiqida nibaabiya bantta qonccettan birshshanaadan oottiyoo gan.
- ◆ Shiiqida nibaabiya TMD lodda nibaabiya hiillan luxiyaageeti kaallanaadan oottiyoo gan.
- ◆ Macca asawu attuma asaara lagge maatay diyoogaadan TMDn qonccissanaadan oottiyoo gan.
- ◆ Macca asawu attuma asaara lagge luxiyoo oottiyoonne aybaakka polana danddayiyoo abbee diyoogaadan leemisuwan kaafidi qonccissanaadan minttettiyoogaa.
- ◆ Mattumaa laggeta

Luxetta maado miishshata

- ◆ Macca asay dumma dumma oosuwaa qommuwan ootishin bessiyaa poototanne qaaxxiya misileta(videos)
- ◆ Macca asaa minttettiyoogaa yuushuwan giigidan maxaafaa
- ◆ Toophphiyaa nmalaata doonaa oratta birshshettaa
- ◆ “ha” malaata doonaa maxaafaa
- ◆ Qoncciyaa giigida amaaratto biradhdhiya pitaletu karddetanmne charteta
- ◆ Dumma dumma kushiya qottata bessiyaa charteta

yigettaa

Ha shemppuwan shiiqida meezeta likke zaaridoogaa akeekiyoogaa xalaala gidennan ha shemppuwan diyaa halchchoy murutidoogaa eranawu kaallidi shiiqida ogetun luxiyaageetu era abbiyaanne hiillaa yigganawun danddayettes.

- ◆ Dumma dumma ogetun luxiyaageeti luxetta huuphe qofaa akeekidoogaa shaakkitoogaa.
- ◆ Kasetiyaa nibaabiya ayshati shiiqiyoo de luxiyaageeti minuwaa kaalliyoo gan .
- ◆ Luxiyaageeti ha shemppuwan shiiqida nibaabiya TMDn nabbabiyoo de xeelan eta kaaluwaa yiggiyoogaa.
- ◆ Luxiyaageeti, attuma asawu macca asaara lagge maatay diyoogaamalaata doonan likke qonccissidoogaa kaalliyoo gan.
- ◆ Macca asay attumaa asaara lagge hanotan luxanawunne ay oosotakka polanawu danddayiyoo abbee diyoogaa TMDn likke qonccissidfoogaanne leemisuwaa qonccissiyoo gan kaalliyoo gan.
- ◆ Mattumaa laggetta bonchchiyoogeenne macca asaa minttettiyoogee biittaa dichchawu go”iyoo gan TMDn like qonccissidoogaa kaalliyoo gan.
- ◆ Macca asaa ay ay ginan minttettana danddayiyaakko TMDn woykko qantta xuufiyan likke qonccissidoogaa akeekiyoogaa.

- ◆ Shiiqida nibaabiyaa bantta qonccettan TMDn likke zaaridoogaa akeekiyoogaa.
- ◆ TMDn mattumaa shaakkanawusuntaanne a man”iyan xeesiyoo qaalata qonccissanawu malaatatanne eta eeshshata go”ettiyoogaanne malaatatu qonccetta balay de’ikko birshshettaa laamiyaa ehiyoogaa yuushuwan tobbishin kaalliyooogaa.

Doorettida oyshatu zaaruwaa

Oosuwaa 2.2. Nibaabiyaa

Meeziyaa 1

Nibaabiyaa maaran kaaliyaa oyshatussi likke zaaruwaa dooriyoogan zaaruwaa inttena luxissiyaageetussi TMDn bessite.

1. D	6. D
2. D	7. D
3. C	8. D
4. D	9. D
5. D	10. D

Meeziyaa 2

Kaalliyaa oyshatussi nibaabiyaa maaran likke gidiaagaa “tuma” likke gidennaagaa qassi “worddo” giidi TMDn zaaruwaa immite.

1. Tuma
2. Worddo
3. Worddo
4. Tuma
5. Worddo
6. Tuma
7. Tuma
8. Tuma
9. Worddo
10. Tuma

Luxetta 3

Oosuwaa 3.1

Malaatatu eeshshaa akeekiyoogaanne eta besuwaa qonccissiyooogaa

Mattumaa qonccissiyaa malaatata akeekiyoogaanne eta besuwaa qonccissiyooogaa

Meeziyaa 1

“A” baggan shiiqida malaatatu likke birshshettaa “B” baggan de’iyaa malaatatuura dobboiyooogan likke zaaruwaa inttena luxissiyaageetussi TMDn bessite

1. A	4. D
2. C	5. D
3. B	